

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MÜTERCİM-TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI

POLLYANNA ÇEVİRİLERİNİN (ÇOCUK EDEBİYATI KAPSAMINDA)
KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATMA EVKURAN

YRD. DOÇ. DR. TÜLAY AKKOYUN

ARALIK 2013
MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MÜTERCİM-TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI

POLLYANNA ÇEVİRİLERİNİN (ÇOCUK EDEBİYATI KAPSAMINDA)

KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

FATMA EVKURAN

YRD. DOÇ. DR. TÜLAY AKKOYUN

Sosyal Bilimler Enstitüsünde
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 18.12.2013

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 22.11.2013

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Tülay Akkoyun
Jüri Üyesi : Yrd.-Doç. Dr. Necdet Neydim
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Aygöl Talun İnce
Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Namık Kemal Öztürk

(Handwritten signatures and initials)

ARALIK, 2013

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 22.10.2013 tarih ve 607/2. sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/6 maddesine göre, Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Fatma Evkuran'ın "Pollyanna Çevirilerinin (Çocuk Edebiyatı Kapsamında) Karşılaştırmalı İncelemesi" adlı tezini incelemiş ve aday 22.11.2013 tarihinde saat 13.30 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 7.5. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine *aybırteğ* ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Tülay Akkoyun

Doç. Dr. Ayalp Talun İnce
Üye

aybırteğ

Ayalp

Yrd. Doç. Dr. Necdet Neydim
Üye

Necdet

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Pollyanna Çevirilerinin (Çocuk Edebiyatı Kapsamında) Karşılaştırmalı İncelemesi" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18/12/2013
FATMA EVKURAN

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : EVKURAN

Adı : Fatma

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Pollyanna Çevirilerinin (Çocuk Edebiyatı Kapsamında) Karşılaştırmalı İncelemesi

Y. Dil : Comparative Analysis of Translations of Pollyanna (In terms of Children's Literature)

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

●

○

○

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte :

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih : 2013

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : AKKOYUN Tülay

Ünvanı : Yrd. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 86

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Çocuk Edebiyatı
2. Çocuk Edebiyatı Çevirisi
3. Pollyanna Çevirilerinin İncelemesi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Çocuk Edebiyatı Çevirisi
2. Pollyanna
3. Pollyanna Çevirileri

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Translation of Children's Literature
2. Pollyanna
3. Turkish Translations of Pollyanna

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih : 18.12.2013

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, genelde çocuk edebiyatı çevirisinin özelliklerini, özelde ise çocuk edebiyatına ait bir eser olan *Pollyanna* romanının Türkçe çevirilerini çocuk edebiyatı çevirisinde sıklıkla karşılaşılan strateji ve düzenlemeler bağlamında incelemektir. Bu amaçla, çocuk edebiyatının Batı'da ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi üzerinde durularak çocuk edebiyatı ve çocuk edebiyatı çevirisinin özellikleri ile ilgili olarak detaylı bilgi sunulmuştur.

Pollyanna'nın Türkçe çevirileri, çocuk edebiyatı çevirisinde çevirmenler tarafından sıklıkla kullanılan stratejiler ve yapılan düzenlemeler temel alınarak incelenmiştir. Bu incelemede yer alan düzenleme ve stratejiler; ekleme, çıkarma, değiştirme, kısaltma, yerleştirme ve yabancılaştırma olmak üzere altı başlık altında gruplandırılmıştır. Çalışmada sunulan örnekler, çevirmenlerin çeviri sürecinde aldıkları kararlarda çocuk okur kitlesini göz önünde bulundurmuş olduklarını göstermektedir. Sonuçta, *Pollyanna*'nın Türkçe çevirilerinde genel olarak erek odaklı bir yaklaşım izlenerek çevirilerin kabul edilebilir ve okunabilir çeviriler olmaları hedeflenmiştir.

ABSTRACT

The aim of this thesis is to analyse the features of translation of children's literature in general and specifically Turkish translations of *Pollyanna* in terms of the strategies and manipulations which are common in translation of children's literature. To this end, a general analysis on the historical development process of children's literature in the West and in Turkey has been presented. Furthermore, detailed information is given about the features of children's literature and translation of children's literature.

Turkish translations of *Pollyanna* are analysed with a specific focus on the strategies and manipulations encountered in the translation of children's literature. The translations are examined in the light of the theories and studies related to translation of children's literature. In this analysis, the manipulations and strategies are grouped under six major headings: Adding, deleting, changing, abridging, domestication and foreignization. The sampled examples show that the translators have taken into account children as their target audience during the translation process. As a result, the tendency in Turkish translations of *Pollyanna* is for target-oriented, which aims at acceptability and readability in the target audience.

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma boyunca bana yol gösteren danıŐmanım Yrd. Do. Dr. Tlay Akkoyun'a, benden yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Doç. Dr. Ayalp Talun İnce'ye ve Doç. Dr. Çiğdem Pala Mull'a, çalışmalarıyla bana ilham veren ve ufkumu geniŐleten Yrd. Doç. Dr. Necdet Neydim'e, bu zorlu süreçte beni cesaretlendiren dostum Serap Sezer'e, beni bugünlere getiren aileme, her zaman yanımda olan sevgili eŐim Serkan Evkuran'a ve biricik kızım Lidya'ya teşekkür ederim.

Fatma Evkuran

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
I. ÇOCUK EDEBİYATI	
1. Çocuk Edebiyatının Tanımı ve Tarihsel Konumu	6
2. Çocuk Edebiyatının Temel Özellikleri	9
3. Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Gelişimi	11
II. ÇOCUK EDEBİYATI ÇEVİRİSİ	
1. Çocuk Edebiyatı Çevirisinin Özellikleri	14
2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Çevirilerinin Yeri	17
3. Çocuk Edebiyatı Çevirisinde Kuramsal Yaklaşımlar	19
III. KAYNAK ESER VE ÇEVİRİLERİN İNCELEMESİ	
1. “Pollyanna” Üzerine	27
2. Çeviri Metinlerle İlgili Genel Bilgiler	29
3. Çeviri Metinlerin Karşılaştırmalı İncelemesi	30
a) Ekleme	30
b) Çıkarma	35
c) Değiştirme	50
d) Kısaltma	63
e) Yerlileştirme ve Yabancılaştırma	72
SONUÇ	79
KAYNAKÇA	82

GİRİŞ

Çeviri, bir dildeki bir metnin başka bir dile aktarılma süreci ve bu süreç sonucunda elde edilen ürün anlamına gelmektedir. Çeviri sadece yazılı değil sözlü şekilde de olabilmektedir. Çevirinin tanımı, yüzyıllar boyunca yapılan çalışmalar, yazarların ve çevirmenlerin çeviri eylemine kattıkları yeni bakış açıları ve yorumlarla şekillenmiştir. Çevirinin varoluşunun, insanoğlunun varoluşuna kadar uzandığı düşünülmektedir. Tercüman kavramının kökeni, M.Ö. 4000 yıllarına dayanan Süryanice bir sözcükten gelmektedir. Bu sözcük, erken dönemde Arapçaya daha sonra da Türkçeye girmiştir. Kaynaklara göre, çeviri etkinliği M.Ö. 4500 yıllarına kadar uzanmaktadır. Yazının keşfinden önce de sözlü çeviri etkinliğinin var olduğu bilinmektedir. M.Ö. 2000 yıllarında Babil’de farklı dillerin konuşulduğu ve bu bölgenin özellikle ticaret bakımından çok önemli olduğu saptanmıştır. Bir rivayete göre Tanrı, Babil halkını çok dillilikle cezalandırmıştır. Ancak Babil’de birden fazla dilin konuşulması halkın çeşitli bakımdan gelişmesine neden olmuştur. O dönemlerde, tercümanların halk arasında oldukça saygı gördükleri düşünülmektedir (Eruz 22-23).

İster yazılı ister sözlü biçimde olsun, temeli çok eski tarihlere kadar uzanan çeviri, özellikle edebiyatların gelişmesi açısından etkili bir rol oynamıştır. Çeviri yoluyla zenginleşen edebiyat, farklı kültürlerin birbirlerini tanımalarına yardımcı olmuş ve olmaktadır. Çevirinin, edebiyattaki yeri ve önemiyle ilgili birçok kuramcı, çeviribilime hizmet etmiştir. Edebiyat çevirisi ya da edebi çeviri, kaynak dil ve kaynak kültüre ait bir edebiyat metninin ya da eserin, erek dil okuyucusu için erek dile çevrilme işlemi ve kaynak dil okuyucusu üzerinde oluşmuş etkinin erek dil okuyucusu üzerinde de yaratılmasını sağlama süreci olarak tanımlanabilir. Edebiyat çevirilerine ihtiyaç duyulmasının en önemli nedeni olarak, kültürlerarası iletişim ve etkileşime duyulan gereksinim ilk sırada sayılabilmektedir. Edebiyat çevirisi, yazılı çeviriler arasında daha fazla beceri ve titizlik gerektiren bir alandır. Çünkü edebi metin bir sanat ürünüdür. Yazarın eserinde kullandığı üslubu kişiliğini, beğenisini ve seçimlerini yansıtmaktadır. Yazar, bunları okura aktarabilmek için en uygun biçimi kullanır.

Çocuk edebiyatı, edebiyatın en önemli ve en hassas alanlarından biridir. İlk örneklerinin yazılı değil sözlü ürünler olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle masallar, çocuk edebiyatında sözlü anlatım türünün önemli örneklerini oluşturmaktadır. Türkiye’de çocuk edebiyatı Tanzimat’la birlikte çeviriler sayesinde var olmaya başlamıştır. Bu çeviriler Türk edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır. Cumhuriyetle birlikte, yerli çocuk edebiyatı alanında ürünler ortaya çıkmasına rağmen çeviriler her zaman önemli bir yer tutmuştur. Çocuk edebiyatı, son yıllarda çocuğa verilen önemin artmasıyla daha çok dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla çocuk edebiyatı çevirisi de bu artan önemle birlikte çeviribilimin çalışma alanlarından biri olmuştur. Çocuk okur, sahip olduğu sınırlı dünya bilgisi ve yeni gelişmeye başlayan okuma becerisi nedeniyle yetişkin okurdan çok farklı bir konumda bulunmaktadır. Bu yüzden ki, çocuk edebiyatı çevirisi, yetişkinler için yapılan çevirilerden farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar neticesinde, çocuk edebiyatına ait eserlerin çevirilerinde farklı yöntemler ya da düzenlemeler göze çarpmaktadır. Kaynak eser tamamen çevrilebilir, kısaltılabilir ya da uyarlama yoluna gidilebilir. Çevirmenin aldığı bu kararda, içinde bulunulan erek kültür, erek okur kitlesi ya da yayınevi gibi birçok faktör etkili olabilmektedir. Çevirmenin görevi, yalnızca bir dilden diğerine aktarım yapmak değil, çevirdiği eserle çocuğa tamamen farklı bir dünyayı tanıtmak ve aynı zamanda çocuğa okuma sevgisini kazandırmak olmalıdır. Dolayısıyla çevirmen, erek metinde çocuklar için iyi olabilecek değişiklikleri yapma özgürlüğüne de sahiptir. Uyarlama, ekleme, çıkarma, kısaltma, modernizasyon ve arılaştırma çocuk edebiyatı çevirilerinde çevirmenlerin başvurdukları ve çoğunlukla yetişkinler için yapılan çevirilerde tercih edilmeyen yöntemler ya da düzenlemeler arasındadır. Ancak çevirmen, bu düzenlemeleri yaparken tamamen özgür olamayabilir. Özellikle içinde bulunduğu erek dizgenin neden olduğu bir takım kısıtlamalar da mevcuttur (Shavit *Poetics* 112-115).

Son yıllarda ülkemizde, çok sayıda çocuk kitabı çevrilmekte, hatta klasik çocuk romanları yeniden çevrilmekte olup bu çevirilerin çocuklar için ne derece uygun olup olmadığı çok fazla denetlenmemektedir. Çocukluk dönemi bireyin gelişiminde en çok özen gösterilmesi gereken dönemdir. Çocukların okuyacakları kitapların belli bir ölçüt gözetilmeksizin çevrilmesi, çevirmenin ya da yayınevinin

sahip olduğu ideolojiler doğrultusunda eseri manipüle etmesi ve bu kitapları henüz gelişmekte olan çocuklara sunmaları, üzerinde düşünülmesi gereken bir sorun olarak sayılabilir. İncelemesi yapılmak üzere seçilmiş olan ve Milli Eğitim Bakanlığının önermiş olduğu 100 temel eser içinde yer alan kaynak eser *Pollyanna* için de bu durum söz konusudur. Piyasada satılmakta olan çok sayıda *Pollyanna* çeviri kitabı mevcuttur ve bu çeviri kitapların bazıları ideolojik açıdan çok fazla değişikliğe uğramıştır. Bu çalışma, bu sorunun çözümüne ışık tutabilecek ve özellikle çocuk edebiyatı çevirisiyle uğraşan çevirmenler için, çocuk edebiyatı çevirilerinde kullanılan düzenleme ve farklı stratejileri bir arada sunması bakımından aydınlatıcı bir çalışma olarak nitelendirilebilir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, çocuk edebiyatının tanımı araştırmacı ve yazarların görüşleri eşliğinde verilmeye çalışılacak, dünyada tarihsel konumunun geçmişten bugüne nasıl şekillendiği üzerinde durulacaktır. Aynı zamanda, çocuk edebiyatının sahip olduğu ve olması gereken başlıca temel özellikler anlatılacaktır. Bu bölümde son olarak, çocuk edebiyatı konusunda, Tanzimat dönemi, Cumhuriyet'in ilanı, sonrası ve günümüz Türkiye'sindeki gelişmeler sunulacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, çocuk edebiyatı çevirisinin özellikleri, yetişkinler için yapılan çevirilerden farklı yanları, çocuk okurlar için sağladığı yararlar, yine araştırmacıların görüşleri eşliğinde anlatılmaya çalışılacaktır. Bu bölümde ikinci olarak Türkiye'deki çocuk edebiyatı çevirilerinin önemi ve tarihsel gelişimi üzerinde durulacaktır. Son olarak, bu alandaki kuramsal yaklaşımlar, çocuk edebiyatı çevirisiyle ilgili araştırma yapmış olan araştırmacı ve kuramcılar temel alınarak tartışılacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, öncelikle yazar Eleanor Hodgman Porter ve kaynak eser *Pollyanna* çevirileri hakkında bilgi verilecektir. Çalışmanın odak noktasını oluşturan son bölümde, *Pollyanna*'nın iki farklı çevirmen tarafından yapılmış olan çeviri kitapları, çocuk edebiyatı çevirisi kapsamında, çevirmenlerin kullandığı stratejiler açısından karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Bu incelemede, bu çevirilerin çocuk edebiyatı dizgesinde yer almış olması ve erek okur kitlesinin

çocuklar olması nedeniyle, İsraili çeviribilimci Zohar Shavit'in öne sürmüş olduğu çocuk edebiyatı çevirilerinde çevirmenlerin kendilerine tanımış olduğu özgürlüklerden; ekleme, çıkarma, değiştirme ve kısaltma şeklindeki düzenlemeler temel alınmıştır. Shavit, çocuk edebiyatını yazımsal çoğuldizgenin bir parçası olarak kabul eder ve çevirmenin metinle ilgili kendisine özgürlükler tanıyabileceğini savunur. Çevirmen, bu özgürlükleri kullanırken çocuk edebiyatı çevirisinin dayandığı iki temel ilkeyi de göz önünde bulundurmakla yükümlüdür. Bu ilkelerden birincisi çevirmenin metni, toplumun “çocuk için iyi” diye tanımladığı şekilde yani çocuğa uygun ve yararlı olarak düzenlemesi, diğeri de metnin olay örgüsünü ve dilini, çocuğun kavrama düzeyine ve okuma yetisine göre düzenlemesi olarak sayılabilir (Shavit *Poetics* 113). Çevirilerin incelemesinde aynı zamanda, çevirmenlerin çevirilerinde erek okur kitlesi olan çocuklar için uyarlamadan ne şekilde yararlanmış olduklarını saptamak üzere, *The Translators' Invisibility* eseriyle tanınan Amerikalı çeviribilimci Lawrence Venuti'nin çeviride uyarlama konusunda öne sürmüş olduğu “yerleştirme ve yabancılaştırma stratejileri” de temel alınmıştır. İnceleme sonucunda, çevirmenlerin *Pollyanna*'nın Türkçe çevirilerinde, çocuk edebiyatı çevirisine özgü yapmış oldukları tercihler ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmada betimleyici bir yaklaşım izlenecektir. Çevirilerin betimleyici yaklaşımla incelenmesi, İsraili çeviri kuramcısı Gideon Toury tarafından ve onun 1970'li yıllardan bu yana yapmış olduğu çalışmalarla başlatılmıştır denilebilir. Çeviri üzerine yapılacak betimleyici çalışmalarda çeviri metin çıkış noktasıdır. Çünkü Toury'e göre her çeviri metin, erek dizgenin bir parçasıdır ve betimleyici çalışmaların konusu olmak durumundadır (Toury *In Search* 37). Toury, çeviride eşdeğerlik için “yeterlik” ve “kabul edilebilirlik” olmak üzere iki kavram düşünmüştür. Çeviri esnasında, kaynak dil ve kültürün ilkeleri göz önüne alındığında çeviri “yeterli”; erek dil ve kültürün ilkeleri model alındığında ise çeviri “kabul edilebilir” bir çeviri olarak adlandırılmaktadır. Toury'e göre, çeviri hem kaynak hem de erek dil ve kültürden bir takım şeyler alabilir ve bu gayet doğal bir durumdur. Toury hiçbir çevirinin tam olarak yeterli ya da kabul edilebilir bir çeviri olamayacağını savunmuştur. Asıl önemli olan kaynak metin ve erek metin arasındaki ilişkinin türü ve derecesidir. Bu ilişkiyi belirleyen ise Toury'nin öne sürmüş olduğu

çeviri normlarıdır (Bengi-Öner *Çeviri Kuramlarını Düşünürken* 118). Çocuk edebiyatı çevirisinde çeviri normları çevirmeni genellikle “kabul edilebilir” çeviriler yapmaya yönlendirir. Çünkü çocukların sahip olduğu tam gelişmemiş okuma becerileri ve sınırlı hayat tecrübeleri nedeniyle, okudukları metnin yabancılığına yetişkin okurlar kadar tolerans göstermeleri beklenemez (Puurtinen 56).

Toury'nin öne sürmüş olduğu betimleyici yaklaşımla, Pollyanna'nin iki farklı çevirmen tarafından yapılmış olan Türkçe çevirilerinden hareket edilerek çeviri süreçleri hakkında tahminlerde bulunulacaktır. Bu incelemede, her iki çeviriden sunulacak; ekleme, çıkarma, değiştirme, kısaltma ve uyarlama örnekleriyle çevirmenlerin çocuk edebiyatı çevirisine özgü hangi kararları almış oldukları betimlenmeye ve aynı zamanda çevirmenlerin almış oldukları bu kararların kaynak eserin içeriğinin aktarımında bir sorun yaratıp yaratmadığı belirlenmeye çalışılacaktır. Bu kararlar sonucunda ortaya çıkan çevirilerin, Toury'nin nitelendirmesiyle “kabul edilebilirlik” ya da “yeterlik” kutuplarından hangisine daha yakın oldukları konusunda bir sonuca varılması öngörülmektedir.

I. ÇOCUK EDEBİYATI

1. Çocuk Edebiyatının Tanımı ve Tarihsel Konumu

Çocuk edebiyatı, çocuklar için ve çocukların okuması için oluşturulmuş kitapları ya da metinleri kapsayan, özellikle son yıllarda çocuğa verilen öneme paralel olarak gelişen bir edebiyat alanı olarak nitelendirilebilir. İlk olarak “çocuk” kavramını tanımlamakta fayda vardır. Çocuk, iki yaşından ergenlik çağına kadar gelişme dönemi içinde yer alan kız ya da erkek olarak tanımlanabilir. Çocuk edebiyatının farklı bir alan olarak var olmasının en önemli nedeni olarak, çocuğun sahip olduğu gerçekliklerin farklı olması, onun hayatı ve dünyayı yetişkinlerden farklı algılaması gösterilebilir. Dolayısıyla bu farklılık, yetişkinlere yönelik edebiyat ürünlerinin çocukların gelişimi açısından yeterli ya da uygun olmaması gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Çocuğun gelişimi açısından önemi yadsınamaz bir alan olan çocuk edebiyatını, Sedat Sever “erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını, sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı” olarak tanımlamıştır (*Çocuk ve Edebiyat* 17). Ferhan Oğuzkan ise çocuk edebiyatını “usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad” olarak belirtmiştir (3). Yalçın ve Aytas’a göre ise çocuk edebiyatı, “çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce yeteneklerine, zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerdir” (5).

Çocuk edebiyatı, dikkat ve önem gerektiren bir alandır. Çünkü çocuklar için yazılmış edebiyat eserleri, çocuğun hoşça vakit geçirmesini sağlarken, onun bilişsel, kişisel, sosyal gelişimine ve sağlıklı bir birey olabilmesine katkıda bulunur. Çocuğa, hayatı keşfetmesinde yardımcı olduğu kadar, çocuğun yaratıcılığının gelişmesinde, özellikle dilini iyi bir şekilde kullanabilmesine destek olur. Hiç şüphesiz çocuğun ilk eğitimi ailede başlar, dolayısıyla çocuk edebiyatı bu eğitimde ebeveynlere, çocuğun

hayatı boyunca karşısına çıkacak sorunları çözmesinde, ona yardımcı olacak yolları göstermede, çocuğun geniş bir hayal gücüne sahip olmasını sağlamada önemli bir yere sahiptir. Çocuğun yaşamında bu kadar önemli bir yere sahip olan bu edebiyat alanıyla ilgilenen yazarların da bu sorumluluğu taşımaları gerekmektedir.

Çocuk edebiyatının ilk örneklerinin, yazılı eserler değil sözlü ürünler olduklarını söylemek mümkündür. Sözlü gelenek olarak gelişen çocuk edebiyatı, yazının varlığı ve yayılmasıyla yazılı ürünler haline dönüşmüştür. Özellikle masallar, çocuk edebiyatının en eski örneklerindedir. Masallar, sözlü anlatım türü olarak ortaya çıkmış olup yazının etkisiyle yazılı ürünler haline almıştır. Genellikle yaratıcısı belli olmayan masalların yalın bir konuşma dili vardır. Olayların geçtiği yer ve zaman masallarda belirsizdir. Çoğunlukla doğaüstü varlıklar masalın kahramanlarını oluşturur. Bu ürünlerin en eskisi sayılabilecek olan *Pançatantra Masalları* M.Ö. 200 yılına uzanmaktadır (Oğuzkan 65).¹ Çocuk edebiyatı tarihi açısından, Aisopos (Ezop), Jean De La Fontaine, Jacob ve Wilhelm Grimm Kardeşler ve Hans Christian Andersen tarafından yazılmış olan masalların önemli olduğunu söylemek mümkündür. Avrupa’da ilk basılan çocuk kitapları arasında 1484 yılına ait *Ezop Masalları* da yer almaktadır (Yalçın-Aytaş 8). Dilden dile yayılan masallar, ninniler çocuk edebiyatının sözlü ürünlerini oluşturmaktadır.

Çocuk edebiyatı, çocuğa verilen önemin artmasıyla birlikte özellikle Batı’da gelişmeye başlamıştır. Necdet Neydim, *80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı* isimli doktora tezinde, çocuk kavramının Rönesans’la birlikte kullanılmaya başlandığını ve aydınlanma döneminde bugünkü içeriğine sahip olmaya başladığını belirtmiştir (21-22). Dolayısıyla daha öncesinde çocuk kavramının ya da çocuk gerçekliğinin toplum için önemli olmadığı varsayılabilir. Antik ve Orta Çağ’da özellikle çocuğa yönelik herhangi bir ürün ortaya konmamış olsa da, Orta Çağ’da kutsal kitapta yer alan dini öykülerin çocuklara öğretilmesiyle, kilisenin çocuk eğitiminde baskın bir rol oynadığını söylemek mümkündür. 17. yüzyılda ise çocukların en çok okuduğu eser, *Ezop Masalları* olmuştur (Yalçın ve

¹ Bu masallar, aynı zamanda “fabl” örnekleri olarak da değerlendirilmektedir. Masalların kahramanları insanlar ve hayvanlardır. Tamamen yetişkinlere yönelik olmalarına rağmen, bu masalların bir bölümü ABD’de çocuklar için resimli bir şekilde basılmıştır. (Oğuzkan 65)

Aytaş 8). Neredeyse aydınlanma dönemine kadar çocukların bu masalları dinleyerek ve okuyarak zaman geçirdikleri söylenebilir. Oğuzkan, Orta Çağ'ın önemli hikâyeleri olan *Ali Baba ve Kırk Haramiler*, *Gemici Simbad*, *Alaaddin ve Sihirli Lambası* gibi eserlerin 17. yüzyılda çocuklar tarafından okunduğunu söylemiştir (59).

18. yüzyılda toplumda orta sınıfın güçlenmesi ve okur-yazarlık oranının artmasıyla eğitim ve öğretime verilen değer artmıştır. Çocuk edebiyatının tarihsel gelişiminde, özellikle 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren J. J. Rousseu, çocukları hayatın zorluklarına göre yetiştirmeli şeklindeki görüşleri nedeniyle önem taşımaktadır (Yalçın ve Aytaş 8). Sanayileşmenin etkisiyle Batı'da ahlaki açıdan bir eğitim gerekliliği doğmuştur. Necdet Neydim, bu gerekliliğin burjuva ahlak anlayışı olduğunu söylemiştir (32). Bu anlayışa tepki olması açısından Rousseu, dönemin önemli yazarlarından. Aynı görüşlerin o dönemde İngiliz edebiyatında da destek bulduğunu, Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe* isimli klasikler arasına girmiş olan romanından yola çıkarak söylemek mümkündür. Çocuk kitaplarıyla ilgili gelişmelerin 19. yüzyıla kadar yavaş ilerlediği söylenebilir. Bu yavaş ilerlemenin nedeni olarak çocuk edebiyatının önemsiz olduğu sonucuna varmak yanlış olacaktır; çünkü çocuga yönelik eserlerin artmasının ya da önem kazanmaya başlamasının nedeni çocuk konusunda artan psikolojik gelişmeler ve eğitim konusunda yapılan çalışmalar olarak sıralanabilir. Çocuk psikolojisi alanındaki gelişmeler, özellikle Sigmund Freud'un psikolojiyle ilgili yapmış olduğu önemli çalışmalar, toplumda çocukluk döneminin dolayısıyla çocuğun öneminin artmasına neden olmuştur.

Sanayileşme ve okur-yazar oranının artmasıyla birlikte özellikle İngiltere ve ABD'de 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında çocuk edebiyatı alanında büyük bir atılım gerçekleşmiştir (Yalçın ve Aytaş 10). Çoğunlukla çocukların hayal gücünü geliştiren eserler yazılmaya başlanmıştır. Jules Verne, çocuklar için yazdığı bilim kurgu kitaplarıyla 19. yüzyılın önemli çocuk edebiyatı yazarlarından biri olmuştur. Hayattaki gerçek olayları eserlerine konu olarak seçen Charles Dickens, Mark Twain, Loise May Alcott, Robert Louise Stevenson da dönemin önemli yazarlarından. İtalya'da Carlo Collodi, Almanya'da Karl May, Fransa'da Hector Malot özellikle 19. yüzyılda yazmış olduğu eserlerle dünyaca tanınmış yazarlar

arasına girmişlerdir. 20. yüzyılda Fransız yazar Antoine Saint-Exupéry tarafından yazılmış olduğu *Küçük Pren*s dünya çocuk edebiyatı klasikleri arasındaki yerini almıştır. Çocuk edebiyatında var olan bu gelişmelerin tüm dünyaya yayılması ise çeşitli dillere yapılan çeviriler yoluyla gerçekleşmiştir.

2. Çocuk Edebiyatının Temel Özellikleri

Çocuk ve yetişkin arasında var olan algılayış ve gerçeklik farklılığı, çocuk edebiyatının ortaya çıkışındaki en önemli nedendir. Dolayısıyla çocuk edebiyatı eserleri yetişkinlere yönelik eserlerden çoğu bakımdan farklıdır. Çocuklar için yazılan kitapların kendine özgü bir takım özellikleri barındırmasıyla beraber, bu edebiyat alanının henüz yetişkin olmayan okurlarına karşı sorumlulukları vardır. Genel olarak çocuk edebiyatının temel özelliklerini, Selahattin Dilidüzgün “çağdaş çocuk yazını çocuğa uygun olmalı ancak çocukça olmamalı, çocuğun kültür gelişimine, düş gücünün gelişmesine, okuma alışkanlığı kazanmasına katkıda bulunacak nitelikleri içermelidir” (22) şeklinde ifade etmiştir. Bu özellikleri belirleyen en önemli etmen, çocuklar ile yetişkinler arasındaki farklılıktır. Bu farklılık, aslında çocuk edebiyatın niteliğini ve sınırlarını belirler. Çocukların tecrübeleri yetişkinlere göre daha sınırlı olduğundan okudukları eserlerin dili ve eserlerdeki olaylar, karakterler basit ve anlaşılır olmak durumundadır. Sedat Sever *Çocuk ve Edebiyat* adlı kitabında bu özelliği “deneyimleri sınırlı olduğundan, yetişkinlerin anlamlandırabileceği düşünce karmaşıklığını anlayamayabilirler” (31) şeklinde tanımlayarak çocuklara yönelik eserlerin anlaşılır olması gerektiğini vurgulamıştır. Fakat bu belli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Çocuk için anlaşılır ve basit olması demek, çocuğun düşünce ve kişilik gelişimine katkı sağlamayacak ya da ciddi eserler üretilmeyecek anlamına gelmemelidir. Bu konuda Cemal Süreya, çocukça ya da çocuklaştırılmış bir dil kullanımının çocuğun gelişmesine engel olacağı kaygısını dile getirmiştir (Dilidüzgün 24). Çocuk edebiyatının temel özellikleri konusunda farklı görüşlerin olduğunu söylemek mümkündür. Kimi yazar, Cemal Süreya gibi, çocuğu gerçeklerden uzaklaştırmanın yanlış olduğunu düşünürken, kimileri de çocuğu okurken gerçeklerden uzak bir dünyada eğlendirmenin doğru olduğunu düşünmektedir. Kimi yazarsa çocuk edebiyatı, çocuğu yüceltmelidir diyerek; çocuğun okuyacağı eserde, çocuğun değer

verdiği gerçekler ve imgeler var olmalı şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bazılarına göre ise, çocuk edebiyatı çocuğa okuma alışkanlığı kazandırmalı ve çocuğun eleştirel bir bakış açısına sahip olmasını sağlamalıdır. Azeri asıllı İranlı yazar Samed Behrengi, çocuk, aile ve toplumla ilgili hem olumlu hem olumsuz durumları aynı masal içinde işleyerek, çocuğun eleştirel gücünü de ortaya çıkarmaya çalışmıştır (Akkoyun 294-296). Aslında çocuk edebiyatı yukarıda sayılan tüm özellikleri içinde barındırmak durumundadır. Çocuğa, okurken kendine ait bir dünya sunmalı ve bu dünya hayatın gerçekleri ya da çocuğun değer verdiği gerçeklerden oluşmalı, onu eğlendirmeli, ona eleştirel bir bakış açısı kazandırmalı, onun iç dünyasını zenginleştirmeli, aynı zamanda öğretici bir işleve de sahip olabilmelidir.

Hedef kitlenin çocuk olması nedeniyle, çocuk edebiyatı yetişkinlere yönelik edebiyattan çok daha fazla sorumluluk taşımaktadır. Selahattin Dilidüzgün *Çağdaş Çocuk Yazını* isimli kitabında çocuk edebiyatının sahip olduğu özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

1. Kitap, yazarın otoriter yaklaşımından arınmış olmalı ve okuruna geniş alımlama olanakları sunabilmeli. Yani yazar, çocuğu küçümseyecek derecede her şeyi bilen bir yetişkinden çok, okuruyla birlikte düşünen bir konumda olmalı.
2. Yazarın anlatıcı tutumu kitabın estetik ve yazınsal niteliğini belirlediğinden, anlatım kısıtlayıcı olmaktan çok, elverdiğince geniş açılı olmalı.
3. Yazar çocuğu ciddiye almalı; dil, anlatım, kurgulanan dünya çocuğun alımlama ve anlama koşullarını fazlaca zorlamamalı.
4. Çocuk kitaplarında konular, çocuk gerçekleri ve çocukları gereksinimleri dikkate alınarak seçilmeli.
5. İdealize edilmiş yaklaşımlardan kaçınmalı ve çocuğa belli erdemleri, dünya görüşlerini zorla empoze etmeye çalışmamalı.

6. Çocuk bir şeyleri yeni öğrenen bir varlıktır. Çocuk kitabı ona bu yenileri yaşatarak kendi gerçeklerini gösterirken, aşırı öğreticilikten ve tek yanlı olmaktan kaçınılmalı.
7. Çocuklara ve gençlere okuma zevki gibi belli yazınsal nitelikleri tutturmalı ve estetik kaygıları gözden kaçırmamalı. (123)

Bu özellikleri barındıran çocuk kitapları, çocuklar için yararlı, bilgilendirici, aynı zamanda onları eğlendiren eserler olacaktır. Dolayısıyla, sorumluluk sahibi yazarların yazmış olduğu kitaplar sayesinde çocuklar, daha küçük yaşta okuma sevgisiyle tanışarak kendilerine ait küçük dünyalarını geliştirebileceklerdir.

3. Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Gelişimi

Türkiye’de çocuk edebiyatının, Tanzimat’la başlayan yeni edebiyat döneminde önem kazandığını söylemek mümkündür. Ancak Tanzimat öncesinde de çocuk edebiyatı ürünleri sözlü gelenek olarak oldukça yaygındır. Özellikle masal, şiir, destan, bilmece, tekerleme, atasözleri, Nasreddin Hoca fıkraları, Karagöz oyunları halk arasında gelişen sözlü geleneğe örnek olarak gösterilebilir. Türkiye’de çocuk edebiyatının özellikle yazılı ürünler konusunda gelişmeye başlamasında Tanzimat başlangıç olarak gösterilmektedir. Bunun en önemli nedeni ise Tanzimat sonrasında gerçekleşen çeviri hareketleridir. 1839 yılında Tanzimat Fermanının ilan edilmesiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğunda edebiyat alanı da dâhil olmak üzere birçok alanda yenilikler ve Batılılaşmaya yönelik bir takım hareketler göze çarpmaktadır. Edebiyat alanında özellikle bu dönemde üç eser dikkate değerdir. Şinasi'nin La Fontaine'den yaptığı fabl çevirileri, Kayserili Doktor Rüştü adlı bir kişinin 1859'da yazdığı *Nuhbetü'l-Etfâl* isimli Arapça alfabe kitabının sonuna eklediği çocuk hikâyeleri, fabl tercüme ve kısa hayvan hikâyeleri, Yusuf Kamil Paşa'nın 1859'da Fenelon'dan çevirdiği *Telemak (Tercüme-i Telemak)* adlı roman önemli eserlerdir. *Telemak*'ın sahip olduğu anlaşılması zor diline rağmen, içinde bulunan öğütlerden dolayı çocuklar için tavsiye edilmiş olduğunu söylemek mümkündür (Yalçın ve Aytaş 13).

Bu gelişmelerin ardından, Şinasi'nin 1863'te yayınlanan *Müntehabat-ı Eş'ar* adlı şiir kitabına aldığı iki telif fablı, Recaizâde Mahmut Ekrem'in çevirdiği fabllarını yayınladığı *Naciz* (1871), Ahmet Mithat Efendi'nin Fransızcadan yaptığı kısa şiir ve hayvan hikâyeleri tercüme ve Ziya Paşa'nın J.J. Rousseau'dan yaptığı *Emile* tercümesi dönemin çocuk edebiyatı alanındaki önemli eserleridir. Ayrıca Şinasi, Recaizade Ekrem ve Ahmet Mithat'ın dilimize çevirdikleri bu kısa şiirler ve hayvan öyküleri ilk çeviri kitap olma özelliğini taşımaktadır (Yalçın ve Aytaş 13).

Bu dönemde roman alanında, *Robinson Crusoe*, *Güliver'in Seyahatnâmesi*, *Seksen Günde Devr-i Âlem*, *Kaptan Hatras'ın Sergüzeşti*, *Merkez-i Arza Seyahat*, *Beş Hafta Balon İle Seyahat* gibi aslında yetişkinler için yazılan ancak daha sonra çocuk romanı olarak adlandırılan romanların çevirileri yapılmıştır. Yapılan bu çevirilerin etkisiyle birçok yazar çocuk edebiyatına yönelmiştir. Özellikle 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında Ahmet Rasim, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Tevfik Fikret, Ali Ekrem Bolayır, Yusuf Ziya Ortaç, Faruk Nafiz Çamlıbel çocuk edebiyatının önemli yazar ve şairlerini oluşturmaktadır. Çocuk edebiyatına yönelen ve telif eserler ortaya çıkaran yazar ve şairlerin çoğunun amacının çocuklara milli ve manevi değerleri aşılama olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla çocuklar için yazılan eserlerin sayısında da büyük bir artış gerçekleşmiştir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra gerçekleştirilen harf devrimi, kitapların yeni harflerle yeniden basılmasına neden olmuştur. Bu dönemde çocuğa yönelik çalışmalar artmış ve yazarlar özgün eserler yazmaya başlamışlardır. Ancak bu eserlerde etkin olan yine batı kültürü bir diğer deyişle çeviridir (Neydim 21). Cumhuriyet döneminde, çocuk edebiyatının gelişmesinde en önemli faktör dilimize yapılan çevirilerdir. Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Mahmut Yesari, Peyami Safa, Kemalettin Tuğcu, Rakım Çalapala bu dönemin gerçekçi hikâyelerinden oluşan roman ve öyküleriyle dikkate değerdir.

Özellikle dünya klasiklerinden eserlerin çevrilmesiyle çocuk okurlar bu klasikleri okuyabilmişlerdir. Türk edebiyatında en çok sevilen ve kitapları en çok çevrilen yazar Jules Verne'dir (Çıkla 11). 1950'lerden itibaren çocuklara yönelik yazılan eserlerin toplumsal içerikli öyküler ve romanlar oluşu dikkat çekicidir

(Yalçın ve Aytaş 14). 1960'lerden itibaren Amerika'da popüler olmuş çizgi romanların ülkemizde de yayınlanması, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmış olmaları açısından kayda değer gelişmelerdir. Erkek çocukları arasında *Teksas*, *Tom Miks*, *Zagore* gibi Amerikan çizgi romanları ilgiyle okunmuştur. Kız çocukları için ise, *Ayşegül ve Ayşecik* serileri, içeriklerinin tamamen yabancı kültüre ait olmasına rağmen ülkemizde yayınlanan çizgi romanlardandır. Kendi kültür ve tarihimize özgü olarak *Karaoğlan* ve *Tarkan* o dönemde ülkemizde okunmuş olan önemli çizgi romanlardır. (Yalçın-Aytaş 15) O yıllardan günümüze kadar telif eserlerin yanı sıra dünya edebiyatından yapılan çeviriler de çocuk okurlar için önem arz etmektedir.

Günümüz toplumunda çocuğa verilen önemin ve değer artmış olmasıyla birlikte çocuk edebiyatı konusunda daha fazla gelişmenin kaydedildiğini söylemek mümkündür. Neredeyse her şehirde var olan çocuk kütüphaneleri, çocuk edebiyatı ve çocuk üzerine gerçekleştirilen sempozyumlar olumlu gelişmeler olarak ele alınabilir. Ülkemizde çocuğun bir birey olarak daha fazla kabul görmesi ve çocuk edebiyatının çocuk üzerindeki etkisinin, yazarlar ve çevirmenler tarafından daha çok ciddiye alınmasıyla, bu alanda çok daha başarılı ürünler ortaya konulabilecektir.

II. ÇOCUK EDEBİYATI ÇEVİRİSİ

1. Çocuk Edebiyatı Çevirisinin Özellikleri

Çeviri, yetişkin okurlar için olduğu kadar çocuk okurlar içinde gerekli ve önemlidir. Özellikle belli bir edebiyat alanının ya da edebi türün merkez konumda olmadığı dizgelerde edebiyatın çeviriler yoluyla geliştiği bilinmektedir.² Buna en iyi örnek Türk Edebiyatının, Tanzimat sonrası yapılan çeviriler vasıtasıyla gelişmesi ve yeni türler kazanması gösterilebilir. Dolayısıyla çocuklar için yapılan çeviriler de çocuk edebiyatının gelişmesi ve yaygınlaşması için önemli olmuştur. Çeviri, genel olarak erek dil okurları için yeniden okuma ve yeniden yazma olarak tanımlanabilir ve bu çevirinin, aslından tamamen farklı bir duruma gelmesi demektir. Her çeviri yeni bir dil, yeni bir kültür, yeni okurlar ve yeni bakış açısı anlamına gelmektedir. Çocuk edebiyatı çevirisini de bu bağlamda düşünmek çok yanlış olmayacaktır. Özellikle son otuz yılda, çocuk edebiyatı çevirisine olan ilgi hızlı bir artış göstermiştir. Bu ilerlemede 1976 yılında İsveç’de, International Research Society for Children’s Literature (Uluslararası Çocuk Yazını Araştırma Topluluğu) tarafından düzenlenmiş olan sempozyumda yer alan çocuk kitapları çevirisi bölümünün katkısı büyük olmuştur (Erten 48).³

Çocuklar için yazmak ve çeviri yapmak, kimileri için çok basit bir iş olarak algılsa da birçok kısıtlamalarla karşı karşıya olan ve kültürden kültüre değişiklik gösterebilen bir olgudur (Puurtinen 54). Çocuk için ortaya çıkarılan çeviri ya da orjinal eser, içinde bulunulan kültürün çoğu zaman baskısı altında olacaktır. Bu baskı didaktik, ideolojik, ahlaki, etnik ya da dini anlamda ortaya çıkan ve ürünü etkileyebilecek olan bir takım kısıtlamalar şeklinde olabilmektedir. Bu kısıtlamaların yanı sıra çocuk edebiyatının kendine özgü özelliklerinden kaynaklanan bazı etmenler de çocuklar için ortaya çıkarılacak ürünü etkileyebilmektedir. Bu temel özelliklerden bazılarını sıralamak gerekirse; çocuk kitapları genellikle resimlidir ve sesli bir

² Itamar Even-Zohar’ın geliştirmiş olduğu Çoğuldizge Kuramı’na göre çeviri merkez konuma şu şartlar altında geçer; a) edebiyatın genç ya da yerleşme sürecinde olması b) edebiyatın çevresel, güçsüz ya da her iki durumda olması c) edebiyatta bunalımlar, dönüm noktaları ya da boşluklar olması. (Even- Zohar 47-48)

³ 26-29 Ağustos 1976 tarihinde İsveç’in Södertälje kentinde gerçekleştirilmiş olan bu sempozyum çocuk edebiyatı çevirisi konusunda katılımcıların dikkatini çekmiştir. Richard Bamberger ve Göte Klingberg’in bildirimleri çocuk edebiyatı çevirisi açısından kayda değerdir. (Erten 48-49)

şekilde de okunabilirler. Kimi zaman bu kitaplar hem çocuğa hem de bir yetişkine hitap eder. Bazı durumlarda ise, kitap aslında yetişkinler için yazılmış ve daha sonra çocuklara göre düzenlenmiştir. Bu duruma en iyi örnek Jonathan Swift'in yazmış olduğu *Gulliver'in Gezileri* ve Antoine de Saint-Exupéry'e ait *Küçük Pren*s verilebilir.⁴ Dolayısıyla, çocuk kitaplarının sahip olduğu bu temel özellikler, aynı zamanda çeviri sürecini ve ortaya çıkarılan çeviri metni etkileyen başlıca unsurlardır.

Çocuk edebiyatı eserleri çocuklar için yazılmış olsa da genellikle bu eserleri çocuk değil bir yetişkin seçmektedir. Çeviri söz konusu olduğunda bu iş daha karmaşıklaşır. Her ne kadar çeviriler çocuklar için yapılıyor olsa bile, çevirisi yapılacak kitapları seçenler, onları çevirenler ve bu çeviri kitapları satın alanlar yetişkinlerdir (Oittinen 36). Kimi zaman yetişkinler için yazılan kitaplar çocuklara yönelik olarak çevrilebilmektedir. Böyle bir durumda ise çevirmen, kaynak eseri çocuk okur için çevirirken yetişkinlere yönelik yapılan çevirilerde izlediği stratejilerden daha farklı stratejiler izlemek durumundadır. Bu konuya bir sonraki bölümde değinilecektir.

Çocuk edebiyatı çevirilerinde, kaynak eserlerin tam olarak çevrildiğini, çocuklar için kısaltılarak çevrilebildiğini ya da uyarılma yoluna gidildiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla çocuğa yönelik çevirinin kendine özgü bir takım özellikleri olduğu kadar çevirmeni zorlayabilecek bazı zorluklarının da olduğunu söylemek mümkündür. Bu zorlukların başında, yayıncının çevirmene getirdiği bazı kısıtlamalar gelebilir. Çevirmenin ve erek okur kitlesinin yaşadığı toplum ve kültürden kaynaklanan nedenlerden dolayı çevirmene çevirisini yaparken getirilen bir takım ideolojik, sosyolojik ya da ahlaki kısıtlamalar olabilir ve bu kaynak metnin neredeyse tamamının veya bir kısmının değişmesi anlamına gelebilir. Tüm bu zorluklara rağmen çocuk edebiyatı çevirilerinin, kültürlerarası zenginlik açısından önemi büyüktür. Çeviriler yoluyla, bir ulusun edebiyatına dâhil olan metinler

⁴ 1947 yılında yazılmış olan bu kitap, yetişkinlere felsefi yönden seslenmesi nedeniyle iki perspektifli hem çocuğa hem yetişkine seslenen olarak ele alınabilir. (Neydim 100) *Gulliver'in Gezileri* 1726'da ilk kez yayınlanmasından sonra özellikle kendilerine ait bir yazın dizgesi olmadığı için çocuklar tarafından ilgiyle okunmuş ve çocuk kitabı sayılmıştır. Daha sonra çocuk yazın dizgesi oluştuğunda çocuk dizgesinin örnekçelerine uygun olarak yeniden uyarlamak gerekmiştir. (Shavit 116)

çocukların tanımadıkları kültürler hakkında yeni bilgiler edinmelerini, kendilerinininkinden daha farklı olan yaşamları tanımalarını ve bu farklılıklara saygı gösterebilmelerini sağlamaktadır.

Çocuk edebiyatına ait eserlerin çevirilerinin, çocuklar için önemi tartışılmaz derecede çoktur. Bu çevirilerin çocuklar için sağladığı yararları Asalet Erten *Çocuk Yazını Çevirisine Yaklaşımlar* isimli kitabında şu şekilde sıralamıştır:

1. En iyi çocuk yazını eserlerinin kültür ötesi zenginliği, yayılması ve onların çevirilerinin yapılması yoluyla dünya yazınının bir bölümü çocuklara ulaştırılır.
2. Eskisinden daha fazla artan seyahat ve hızlı gelişen iletişim medyası insanları birbirleri ile daha fazla temasa geçirdiği için çeviri kitaplar çocukların diğer kültürleri anlamalarına, saygı göstermelerine, diğer ülke çocuklarına empati duymaları ve farklılıkları olduğu kadar evrensel yaşam kalitesini görmelerini sağlar.
3. Kurgu olsun olmasın diğer ülkeler ile ilgili kitaplar gerçek ile ilgili bilgileri verir ve bu tür bilgiler genellikle bu ülkelerin dışında yaşayan kişilerin yazdıklarından daha güvenilirdir.
4. Başka ülkelerin kitapları kişilerin kendi ülkelerinde olmayan şeylerle ilgili olabilir. Kısaca bunların hepsi ile birlikte yeni ufuklar ve yeni bağlar kurulur. (alıntı Sutherland 19)

Çocuk edebiyatı çevirisi, tüm kısıtlamalara ya da çevirmenin alması gereken tüm sorumluluklara rağmen çocuklar için var olmalıdır.

2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Çevirilerinin Yeri

Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimi, diğer ülkelerde olduğu gibi çeviriler yoluyla olmuştur. Çocuk edebiyatına yeteri kadar önem verilmemiş, bu boşluk çeviriler yoluyla kapatılmaya çalışılmıştır. Ancak bu çevirilerin nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili olarak son yıllara kadar çok fazla çalışma yapılmamış olduğunu da söylemek mümkündür. Türkiye’de çocuk edebiyatı alanında çevirilerin 1860 yıllarında başladığı söylenebilir. (Erten 33) O dönemin aydınları özellikle Batı’dan etkilenecek bir çocuk edebiyatı dizgesi oluşturmaya çalışmışlardır. Necdet Neydim, *Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatında Tarihsel Süreç İçerisinde Çizilen Çocuk Figürlerine Toplumsal Bakış Açısından Yüklenen İşlevler* isimli yüksek lisans tezinde çeviri çocuk edebiyatı olarak adlandırdığı bu alanı, ülkemizde başlatan iki çeviri kitabının, Ahmet Mithat Efendi’nin 1864 yılında *Hikâye-i Robinson* adıyla çevirmiş olduğu Daniel Defoe’nin *Robinson Cruseou* adlı romanı ve 1872 yılında Mahmud Nedim tarafından *Gulliver Nam Müellifin Seyahatnamesi* adıyla çevrilmiş olan Jonathan Swift’in ünlü romanı *Gulliver* olduğunu belirtmiştir (15). Bu dönemde Şinasi, Recaizade Mahmut Ekrem, Yusuf Kamil Paşa, Ahmet Mithat Efendi, Ziya Paşa gibi önemli isimlerin Batı kaynaklı roman ve fablları çevirerek, çocuk edebiyatı çevirisine önemli katkılar yapmış olduklarını söylemek mümkündür. Bu çevirilerin, özellikle Batıda gerçekleşen gelişmeler sonucunda, o dönemin edebiyatına ve o dönemde gerçekleştirilmeye çalışılan aydınlanma sürecine önemli etkileri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tanzimat döneminde gerçekleştirilmiş olan çeviri hareketlerinden en kayda değer olanları, çocuk dergilerinde yer alan çevirilerdir. 1882 yılında yayınlanan *Çocuklara Arkadaş* dergisinde sayıları fazla olmasa da çeviriler yer almıştır. Ayrıca *Vasıta-i Terakki* dergisi ve *Çocuklara Mahsus Gazete* çocuklar için yapılmış çevirileri içermekteydi (Neydim 18). Tanzimat döneminde yapılan çevirilerle Türkiye’de çocuk edebiyatının başlatılmış olduğu varsayılmaktadır. O dönemde gerçekleştirilen çeviri hareketleriyle, henüz var olmayan çocuk edebiyatı boşluğu doldurulmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte çocuğa ve çocuk edebiyatına artan ilgi sonucunda, yazar ve şairlerin çocuğa yönelik daha fazla ürün ortaya koymasıyla birlikte çevirilerin merkez konumdan bir süreliğine çıkmış olduğu söylenebilir. Özellikle çağdaşlaşma çabası sonucunda ülkemizde her alanda olduğu gibi edebiyat alanında da bir takım gelişmeler kaydedilmiştir. Çeviri bir devlet politikası olarak o günkü gündeme getirilmiş ve dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel önderliğinde 1939 yılında "1. Türk Neşriyat Kongresi" toplanmıştır. Bu toplantıda çeviriye büyük önem verilerek, çeviri yöntemleri, daha iyi çeviriler yapabilmek amacıyla daha iyi sözlükler hazırlanması, çevirilerin kontrol edilmesi ve klasik eserlerin Türkçeye kazandırılması amacıyla "Tercüme Bürosu" kurulmuştur. Bu kararların sonucu olarak özellikle çocuk edebiyatı alanındaki dünya klasikleri yeniden çevrilmeye başlanmıştır. Bu durumu Çoğuldizge Kuramına göre değerlendirecek olursak, Cumhuriyet sonrası dönemde de çevirilerin merkez konuma yükselmiş olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

1950'lerden itibaren çocuk edebiyatı alanındaki boşluğu doldurmak amacıyla çeviri faaliyetleri büyük hız kazanmıştır. Necdet Neydim'in yapmış olduğu çalışmaya göre, 1970 ve 1980'li yıllarda ülkemizde en çok kitabı çevrilmiş olan yazar Jules Verne olmuştur. Andersen ve Brüder Grimm yine o dönemlerde kitapları en çok çevrilmiş olan yazarlardır (28). Özellikle 1970'lerden sonra yapılmış olan çevirilerin de etkisiyle yerli çocuk edebiyatı oluşturma çabası hız kazanmıştır. Ancak yine de bu çaba yeterli düzeye ulaşamadığından, çocuk edebiyatı günümüzde dahi çevirilerle var olmaya çalışmaktadır.

Günümüzde çocuk edebiyatına ait birçok eser ortaya çıkmasına karşın çeviri çocuk kitapları edebiyatımızda ağırlıklı olarak yer almaktadır. Özellikle fantastik çocuk edebiyatına ait çok sayıda kitap dilimize çevrilmektedir. *Harry Potter* ve *Yüzüklerin Efendisi* gibi fantastik edebiyat ürünü olan çeviri kitaplar ülkemizde en çok okunan çocuk kitaplarının başında gelmektedir. Dolayısıyla yerli çocuk edebiyatı oluşturma çabalarının yeterli düzeye ulaşamamış olduğunu ve bugün dahi çocuk edebiyatımızın çevirilerle var olmaya çalıştığını söylemek yerinde olacaktır.

3. Çocuk Edebiyatı Çevirisinde Kuramsal Yaklaşımlar

Çocuğun dünyayı ve çevresini özümsemesi için ona yardımcı olacak en önemli faktör, kendi dilinde ya da çeviri kitaplar okumasıdır. Çocuk edebiyatında çeviri kitaplar, özellikle yerli çocuk edebiyatı fazla gelişmemiş edebiyatlarda önemli bir yer tutmaktadır. Çocuğun duygusal ve bilişsel gelişiminde önemi yadsınamaz olan çocuk kitaplarının çevrilmesi, önemli ve sorumluluk gerektiren bir iştir. Öncelikle her çeviride olduğu gibi çevirmeni yayınevinden, içinde bulunduğu toplumdan ve erek dilin yazılı geleneklerinden kaynaklanan bir takım kısıtlamalar beklemektedir. Bunlar çevirmenin vereceği kararlarda büyük bir rol oynar. Çocuk edebiyatı tam anlamıyla bir edebiyat alanı olarak bile kimileri tarafından tanımlanmazken, çocuk edebiyatı çevirileriyle ilgili görüş ve kuramların çok eskiye dayanmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Çocuk edebiyatı çevirisinde, yetişkinler için yapılan çevirilerde olduğu gibi çevirmenin sahip olması gereken bir takım yükümlülükler vardır. Necdet Neydim, *Küçük Prens Çevirilerindeki Çevirmen Kararlarına Erek Odaklı Bakışla Karşılaştırmalı Bir İnceleme* isimli makalesinde çevirmenin yükümlülüğünü şu şekilde belirtmiştir:

Çocuk edebiyatı dediğimizde, yetişkin edebiyatıyla benzerliklerinin yanında, kendine özgü özellikler içeren bir alandan söz ediyoruz demektir. Yazarı, çizeri, editörü, yayıncısı yetişkin olan bir alandır bu. Aynı durum, çeviri çocuk edebiyatı için de geçerlidir. Çevirmeni, editörü ve yayıncısı yetişkindir. Bir yapıtın yazınsal değer taşıyıp taşımadığına karar veren de yetişkindir. Metnin çocuğa göreliğini, yararlarını ve zararlarını belirleyen, ona sansür uygulayan ya da metne müdahale eden kişi, yazarıyla, çizeriyle, yayıncısıyla, eğitimcisiyle, kütüphanecisiyle, eleştirmeniyle yetişkindir. Bu durumda çevirmenin yükümlü olduğu iki önemli şey vardır: çözümleyicilik ve duyarlılık. Burada kastedilen, metnin erek dilde doğal bir metin olarak

okunabilmesi ve özgün bir yapıtın sahip olduğu değerleri içermesi yani yazınsal bir bütün yaratmasıdır. (99-100)

Çocuklara yönelik çeviri yapan çevirmenin işi, görüldüğünden daha zordur. Erek dilde doğal olan yani çocuk için okunabilir ve kaynak eserin sanatsal niteliğine sahip çeviriler yapabilmelidir. Aynı zamanda, içinde bulunduğu erek kültürün sahip olduğu bir takım gelenek, inanç ya da erek edebiyat dizgesinin gerektirdiği kısıtlamalara da sırtını dönemez. Dolayısıyla, çevirmen tüm bu nedenlerden ötürü yetişkin edebiyatı çevirilerinde rastlanmayan strateji ve yaklaşımlardan yararlanabilir. Bu bölümde, özellikle çocuk edebiyatı çevirisinde kuramsal açıdan çalışmalar yapan araştırmacılardan Zohar Shavit, Riita Oittinen, Tina Puurtinen, Göte Klingberg, Emer O’Sullivan ve çeviriyi kuramsal açıdan ele alan çeviri kuramcılarında Katharina Reiss, Gideon Toury ve Lawrence Venuti’nin görüşlerine yer verilecektir.

İrlanda asıllı araştırmacı Emer O’Sullivan, çocuk edebiyatı çevirilerinde okurla ilgili olarak belli sorunları tanımlamıştır. Bazı çocuk kitaplarının özellikle yetişkin okur hedef alınarak yazıldığını ancak, çevirilerinin tamamen çocuk okura yönelik yapıldığını *Alis Harikalar Ülkesinde* adlı ünlü çocuk kitabını örnek göstererek belirtmiştir. Aslında hedeflenen yetişkin okurun, çeviride tamamen göz ardı edilmesini bir sorun olarak ortaya koymuştur (Tabbert 337).

Finlandiyalı araştırmacı Riita Oittinen ise, daha çok çocuk okur üzerine yoğunlaşmıştır. Ona göre okura sadık olmak, kaynak esere sadık olmaktan daha önemli olmalıdır. Dolayısıyla, çeviride çevirmenin görünmez olması gerektiği düşüncesini tamamen reddetmektedir. Çocuklar için çeviri yaparken çevirmenlerin hedefledikleri bir çocuk imgesi bulunmaktadır. Bu çocuk imgesi, bireyin geçmişine bağlı ve aynı zamanda bütün toplumda var olan karmaşık bir kavramdır. Böylece, çevirmen çevirisinde çocuk imgesini göz ardı edemez ve çevirisinde kullanacağı stratejileri belirlemesinde bu imge temel faktör olur (Oittinen 41). Oittinen’e göre “çevirmen kaynak metne empati duyarak, onunla diyaloga girmeli, kendi içindeki çocuğu da hissederek metnin çocuğa erişmesi için metne yeni bir hayat vermelidir” (Erten 62). Oittinen *No Innocent Act on the Ethics of Translatig for Children* adlı

makalesinde çeviri yaparken çevirmenin, çocukların tecrübelerini, yeteneklerini ve beklentilerini hesaba katabilmesinin aslında kolay bir iş olmadığını vurgulamıştır. Çevirmen, çocuklara yönelik çeviri yaparken kendisine, niçin ve kim için çeviri yapıyorum, hangi yolla çevirim amacına ulaşabilir gibi hayati soruları sormakla yükümlüdür (42). Oittinen, yine aynı makalesinde çevirmen, çevirisi için hangi stratejileri seçmiş olursa olsun, sonuçta bu stratejilerin bir yetişkinin bakış açısını yansıtacağı gerçeğini de göz ardı etmemiştir (43). Çocuk edebiyatını düşük bir tür olarak kabul etmeyen Oittinen, çocuklar için çeviri yapmanın karnavala benzediğini iddia etmektedir. Karnaval iletişim kurmayı kolaylaştırır ve herhangi bir otoriteye sahip değildir. Her çocuğun kendine özgü karnaval havası, konuşma tarzı, dili ve kültürü vardır (Erten 65). Dolayısıyla, çevirmenlerin çocuklar için çeviri yaparken, çocuk kültürüne ulaşabilmesinin, çocuğun bir tür karnaval olarak tabir edilen dünyasının içine girmesiyle mümkün olabileceğini söyleyebiliriz.

Finlandiyalı araştırmacı, Tiina Puurtinen ise çocuklara yönelik metinlerin çevirilerinde hareket noktası olarak cümle yapısını ele alır. Ona göre dilsel kabul edilebilirlik, belli bir okur kitlesine uygun olan okunabilirlik ve konuşulabilirlik düzeyi, uygun tür ve yazınsal alt sistemin dilbilimsel normlarına uygunluk ya da belli bir okurun beklentilerine uygunluk tarafından belirlenmektedir (Tabbert 337). Puurtinen, *Syntax, Readability and Ideology in Children's Literature* isimli makalesinde, çocuk kitaplarının en önemli özelliğinin okunabilir olması, bir diğer deyişle çocuğun anlama düzeyine uygun olması olarak nitelemiştir. Bu özelliği etkileyen en önemli faktör, cümle uzunluğu ya da karmaşıklığıdır. Çevirmen gerekirse çeviri metnin okunabilir olması amacıyla uzun ya da karmaşık cümleleri bölebilir ya da sadeleştirme yoluna gidebilir (2). Ancak Puurtinen, bu görüşü için daha çok fantastik öyküler ya da masallar için uygundur diyerek tezinin sınırlı yanları olduğunu kabul etmektedir.

Alman çeviribilimci Katharina Reiss, çocuk için yapılan çevirilerle yetişkinler için yapılan çevirilerin aslında benzer sorunlara sahip olduğunu ancak çözüm olarak farklı stratejilerin geliştirilebileceğini söylemiştir. Bu sorunlara ise, metin türleri kapsamında eğilmiştir. Reiss'in Karl Bühler'in metnin üç dilsel işlevi görüşünden

yola çıkararak belirlemiş olduğu içerik, biçim ve çağrı ağırlıklı tüm metin türlerinin çocuk edebiyatında yer aldığını söylemek mümkündür.⁵ Reiss, özellikle masal ve kurgu hikâyelerin, biçim ağırlıklı yani anlatımsal metin türlerinden olduğunu vurgulamıştır. Biçim ağırlıklı yani anlatımsal metinlerin çevirisinde biçimin korunması öncelikli amaçtır. Ancak çocuk kitaplarının çoğu çok farklı unsurları barındırmaktadır. Dolayısıyla, çeviride metinleri kesin olarak sınıflandırmak faydasız görünmektedir (Puurtinen 61). Reiss'a göre çocuk edebiyatı çevirisinde kullanılan stratejilerle, yetişkin edebiyatı çevirisinde kullanılan stratejilerin birbirlerinden farklı olmasının üç nedeni vardır. İlk neden çevirisi yapılacak olan çocuk kitabının yazarının ve çevirmenin yetişkin olmasıdır ki, Reiss bu durumu çeviri sürecinin asimetrik olması şeklinde tanımlamıştır. Bir diğer neden ise, çevirmene baskı uygulayan çok sayıda etkenlerin olmasıdır. Reiss'in öne sürdüğü son neden ise, çocukların sahip oldukları sınırlı dünya bilgileridir (Tabbert 314).

Çeviribilimde kuramsal çalışmalarıyla tanınan çeviribilimci Gideon Toury, çeviriyi kaynak metnin yeniden kurulmasından ziyade erek edebiyat dizgesine ait olan metinsel ve dilbilimsel ürünler olarak görmektedir. Toury, çeviride eşdeğerlik için “yeterlik” ve “kabul edilebilirlik” olmak üzere iki kavram düşünmüştür. Çeviri esnasında, kaynak dil ve kültürün ilkeleri göz önüne alındığında çeviri “yeterli”; erek dil ve kültürün ilkeleri model alındığında ise çeviri “kabul edilebilir” bir çeviri olarak adlandırılmaktadır. Toury'e göre, çeviri hem kaynak hem de erek dil ve kültürden bir takım şeyler alabilir ve bu gayet doğal bir durumdur. Ve bunun bir sonucu olarak Toury, hiçbir çevirinin tam olarak yeterli ya da kabul edilebilir bir çeviri olamayacağını savunmuştur. Asıl önemli olan kaynak metin ve erek metin arasındaki ilişkinin türü ve derecesidir. İlişkiyi belirleyen ise Toury'nin öne sürmüş olduğu çeviri normlarıdır. Bu normlar süreç öncesi çeviri normları ve çeviri süreci normları olmak üzere iki başlık altında yer almaktadır. Süreç öncesi normlar, çevirinin hangi dilden yapılacağı, hangi yazardan çeviri yapılacağı gibi konuları içerirken, çeviri süreci normları ise çeviri sırasında alınan bütün kararları kapsamaktadır (Bengi-Öner 118). Toury'nin bahsetmiş olduğu öncül normlar ise, çevirmenin kaynak metnin diline ve kültürüne bağlı kalarak mı yoksa erek dil ve kültürün normlarına bağlı

⁵ Alman dil bilgini Karl Bühler, dilde başlıca üç işlev bulunduğunu belirtmiştir. Dilin birinci işlevi “betimleme”, ikincisi “anlatım” ve üçüncü işlevi de “seslenme” işlevidir (Göktürk 24).

kalarak mı çeviri yapmaya karar verdiği tercih sürecini ifade etmektedir. Bu tercihle ortaya çıkacak olan çeviri, yeterli ya da kabul edilebilir bir çeviri olacaktır. Çocuk edebiyatı çevirisinde çeviri normları çevirmeni genellikle “kabul edilebilir” çeviriler yapmaya yönlendirir. Çünkü çocukların sahip olduğu tam gelişmemiş okuma yetileri ve sınırlı hayat tecrübeleri nedeniyle okudukları metnin yabancılığına yetişkin okurlar kadar tolerans göstermeleri beklenemez (Puurtinen 56). Bu nedenle çocuklar için çeviri yapan çevirmen, erek dile ve erek kültürde var olan yazınsal normlara uygun, okunabilir ve akıcı bir biçemi gerektiren çeviriler yapacaktır.

Uyarlama, çocuk edebiyatı çevirilerinde sıklıkla başvurulmuş bir yoldur. Kimi zaman çocukların eseri daha iyi anlamalarını sağlamak kimi zaman da eseri daha okunabilir hale getirerek daha çok satılmasını sağlamak amacıyla uyarlamalar yapılmaktadır diyebiliriz. Çocuk edebiyatı çevirisinde uyarlamaya karşı çıkan isimlerden biri İsveçli araştırmacı Göte Klingberg'dir. Çevirmenlerin başvurduğu kaynak metnin anlamını bozabilecek modernleştirme, kısaltma ve arılaştırmaya karşı çıkmaktadır ve çeviride kaynak metne mümkün olduğunca az dokunulmasından yanadır (Tabbert 312-313). Ancak Klingberg, kaynak metnin bütünlüğü korunmak şartıyla özellikle kaynak kültüre ait kimi öğeler (özel isimler, coğrafik terimler, ölçüler, vs.) için çeviride uyarlama yoluna gidilebileceğini ifade etmektedir. Bu öğeler için öngördüğü uyarlama; eksiltme, ekleme, açıklama, basitleştirme ya da yerelleştirme şeklinde olabilmektedir. Klingberg, kültürel öğelerin çeviride aktarılmasının önemli bir sorun olması nedeniyle, çeviride özellikle kültürel öğelerin uyarlanabileceğini öne sürmüş ve bu sürece kültürel bağlam uyarlaması adını vermiştir. Çeviride kültürel öğeler çevirmen için her zaman sorun teşkil etmektedir. Klingberg, özellikle çeviride kültürel öğelerin aktarımı için dokuz seçenek sunmuştur.

1. Erek metnin içerisinde yer alan bir açıklamanın eklenmesi.
2. Kaynak metne özgü kültürel değerler aktarılmaksızın sadece kaynak metinde söylenenlerin aktarılması.
3. Kültüre ilişkin ifadelerin aynen aktarılması yerine, metin içindeki işlevi veya kullanımının aktarılması.

4. Söz konusu ifadelerin metin dışında dipnot, önsöz vb. aracılığıyla aktarılması.
5. İfadenin, hedef kültürdeki eşdeğer bir ifade ile aktarılması
6. İfadenin, hedef metinde benzer bir kavram aracılığıyla aktarılması.
7. Spesifik bir ifadenin yerine daha genel bir ifade kullanılması yolu ile kültüre ilişkin ifadenin basitleştirilmesi. Örnek olarak; artikel yerine cinsiyetin belirtilmesi.
8. Kelime, cümle, paragraf veya bölümün çıkarılması.
9. Kaynak metinde geçen kültürel çevrenin tamamının, erek metin okuyucusuna yaklaştırılması. (Zivtci 26)

Amerikalı çeviribilimci Lawrence Venuti, uyarlamayı yerlileştirme olarak ele almıştır. Yerlileştirme terimini, “kaynak metnin yabancılığını erek dil okuyucuları için mümkün olduğunca azaltmak amacıyla saydam ve akıcı bir biçim benimsendiği bir çeviri stratejisi” olarak tanımlar (Berk 165). Venuti için yabancılaştırma ise yerlileştirmenin tam zıttıdır. Yabancılaştırmayı ise “özgün metnin yabancı özelliklerinden bir kısmının tutularak erek dildeki normları zorlayan bir çeviri stratejisi” şeklinde niteler (Berk 162). Ona göre uyarlama yapan çevirmen görünür durumdadır (Erten 82). Yerlileştirmenin ve yabancılaştırmanın bir takım avantajları ve dezavantajları vardır. Ancak Venuti yerlileştirmeyi, kaynak metnin kültürünün ve kültürel öğelerinin yansıtılmasında büyük bir engel olarak görmektedir diyebiliriz. Kimi araştırmacı da, çocuk okuduğu metinde farklı olanı görebilmelidir diyerek yerlileştirmeye karşı çıkmaktadır. Venuti edebi metinler için yerlileştirmeden ziyade yabancılaştırmadan yanadır. O yerlileştirmeyi ırkçı bulmaktadır ve yabancılaştırma vasıtasıyla yeni fikirlerin, türlerin ve kültürel değerlerin elde edilebileceğine inanmaktadır (Oittinen 43). Çocuk edebiyatı çevirisi söz konusu olduğu zaman, yerlileştirme ve yabancılaştırmanın oldukça hassas konular olduğunu söylemek mümkündür. Venuti’nin desteklediği yabancılaştırmanın çocuk edebiyatı çevirisinde ortaya çıkaracağı bir takım dezavantajlar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi olarak, çocukların, kendilerine yabancı gelebilecek öğeleri içeren bir metni okumaktan kaçınmaları gösterilebilir. Bir başka deyişle, çocuk kitaplarının

çevirisinde okuyucuyu yabancı metne götürmek doğru bir yaklaşım olarak görünmeyebilir.

Zohar Shavit çocuk edebiyatı çevirisini Even-Zohar'ın Çoğuldizge Kuramı açısından ele almıştır.⁶ Shavit, *Çocuk Yazını Çevirisinin Yazınsal Çoğuldizgedeki Konumu Açısından Belirlenmesi* isimli makalesinde, çocuk edebiyatını yazınsal çoğuldizgenin bir parçası olarak kabul eder ve çevirmenin metinle ilgili kendisine özgürlükler tanıyabileceğini savunur. Ancak çevirmen bu özgürlükleri kullanırken çocuk edebiyatı çevirisinin dayandığı iki temel ilkeyi de göz önünde bulundurmamakla yükümlüdür. Bu ilkelerden birincisi çevirmenin metni, toplumun “çocuk için iyi” diye tanımladığı şekilde yani çocuğa uygun ve yararlı olarak düzenlemesi, bir diğeri de metnin olay örgüsünü ve dilini, çocuğun kavrama düzeyine ve okuma yetisine göre düzenlemesi olarak sayılabilir (Shavit *Poetics* 113).

Shavit'e göre çevirmenin yaklaşımını belirleyen bir takım kısıtlama ya da normlar mevcuttur. Bu kısıtlama ya da normlar, erek metnin mevcut bir modele uyması, geçerli ahlaki değerlere uygun olma durumu, metnin karmaşıklık düzeyi, metnin didaktik ya da ideolojik amaçlarla değiştirilmesi ve metnin biçemi olarak ifade edilebilir (Shavit *Poetics* 112-128). Bu kısıtlama ya da normlar çevirmenin çeviri sürecinde alacağı kararları doğrudan etkilemektedir. Bu doğrultuda çevirmenlerin yetişkinlere yönelik yapılan çevirilerden farklı olarak çocuk edebiyatı çevirilerinde en çok kullandıkları stratejiler ya da Shavit'in ifadesiyle özgürlükler metni değiştirme (changing), genişletme (enlarging), kısaltma (abridging), metinden bazı öğeleri ya da bölümleri çıkarma (deleting) ve metne bir takım öğeler ekleme (adding) olarak sayılabilir (Shavit *Poetics* 112-128). Çevirmenlerin kullandıkları bu özgürlüklere çoğu çocuk kitabı çevirisinde rastlanılmaktadır. *Gulliver'in Gezileri* adlı ünlü çocuk kitabındaki kahramanın, kraliçeyle yaşadığı aşk serüveni kimi çevirmen

⁶ Itamar Even-Zohar, çoğuldizge kuramını 1970'li yıllarda edebiyatın rolünü vurgulamak amacıyla geliştirmiştir. Bu kurama göre edebiyat, birçok dizgeden oluşan devingen bir çoğuldizgedir ve bu dizgede yer alan yazınsal örnekler sürekli bir devinim ve karşılık durumunda bulunmaktadır. Even-Zohar, bu yazınsal örneklerin dizgede merkez-çevre, yüksek edebiyat-aşağı edebiyat, saygın görülen-saygın görülmeyen edebiyat durumunda olma şeklindeki bir takım çekişmelerini inceleyip betimlemeyi amaçlamıştır. Çeviri edebiyatı da kaynak dilin kültürel, yazınsal ve tarihsel sisteminin bir parçası olarak edebiyat çoğuldizgesi içindeki bu çekişmelere katılan ayrı bir dizge olarak kabul edilmiş ve edebiyat incelemelerine farklı bakış açıları getirmiştir (Alıntı Rifat 39).

tarafından çıkarılmıştır. Yine aynı kitapta Gulliver ateşi işeyerek söndürürken, çocuklar için yapılan çevirisinde çevirmen değiştirme stratejisi kullanmıştır ve kahraman ateşi üfleyerek söndürmüştür. *Alis Harikalar Diyarında* isimli çocuk kitabı aslında yetişkinlere yöneliktir; ancak çevirmenler, bu öyküyü çocuklara uygun hale getirmek amacıyla, kaynak eserde gerçek olan öyküyü çeviride bir düş olarak aktarmışlardır. Metnin basitleştirilmesi ise, özellikle *Tom Sawyer* çevirileri için geçerli olmaktadır (Shavit *Poetics* 122-124).

Shavit, çevirmenlerin bu stratejileri ya da diğer bir deyişle özgürlükleri, özellikle erek kültür ve erek yazın normlarıyla, kaynak kültür ve kaynak yazın normları arasında önemli farklar bulunduğu takdirde kullandıklarını ifade etmektedir. Örnek olarak Arap ülkelerinde özellikle anne-babalar tarafından çoğu kitabın Arap çocuklara Müslümanlık ya da Arap kültürüyle ilgili bir şeyler öğretmesi yönünde bir beklenti vardır. Dolayısıyla, çevirmenler ya da yayınevleri, çeviri kitapların ebeveynler tarafından tercih edilebilmesi için genellikle bu özelliklere yer vermektedir. Ancak, çocuk edebiyatı çevirilerinde çevirmenlerin kullandıkları bu tür özgürlükler ya da stratejiler, kaynak eserin sanatsal niteliğinin aktarılmasında büyük bir sorun yaratacaktır. Sonuç olarak, çocuklar için yapılan çevirilerde çocuk okur kitlesi daha ön planda tutularak kaynak eserin sanatsal niteliğinden ödün verilebilir ya da kaynak eser hem biçim hem de içerik açısından tam olarak aktarılmaya çalışılarak, çocuklar için yabancı veya uygun olmayan çeviriler yapılabilir.

III. KAYNAK ESER VE ÇEVİRİLERİN İNCELEMESİ

1. *Pollyanna* Üzerine

Pollyanna, Amerikalı yazar Eleanor Hodgman Porter'ın ilk kez 1913 yılında yayınlanmış olan ve dünya klasikleri arasında yer alan çocuk ve gençlik romanıdır. 1868'de New Hampshire'da doğan Eleanor Hodgman Porter, 1901 yılına kadar Boston'da müzik eğitimi almıştır. Yazarlık kariyerine ise kısa hikâyeler yazarak başlamıştır. Dünyaca tanınan en önemli eseri *Pollyanna* olmasına rağmen, çok sayıda kısa hikâye ve romanı bulunan yazar, 1920 yılında Massachusetts'ta ölmüştür. (T. James 85)

Kısa hikâyeleri;

- *Young Violinist*
- *A Delayed Heritage*
- *A Four-Footed Faith and a Two*
- *A Matter of System*
- *A Mushroom of Collingsville*
- *A Patron of Art*
- *Angelus*

Romanları;

- *Cross Currents* (1907)
- *The Turn of the Tide* (1908)
- *The Story of Marco* (1911)
- *Miss Billy* (1911)
- *Miss Billy's Decision* (1912)
- *Pollyanna* (1913)
- *The Sunbridge Girls at Six Star Ranch* (1913)
- *Miss Billy Married* (1914)
- *Pollyanna Grows Up* (1915)

- *Just David* (1916)
- *The Road to Understanding* (1917)
- *Oh, Money! Money!* (1918)
- *The Tangled Threads* (1919)
- *Dawn* (1919)
- *Mary Marie* (1920)

Eleanor H. Porter'ın en ünlü eseri olan *Pollyanna*, eserin başkarakteri olan Pollyanna'nın ismini taşımaktadır. Pollyanna, rahip olan babasını kaybetmiş ve teyzesiyle yaşamaya başlamış olan, neşeli ve inanılmaz derecede iyimser bir kız çocuğudur. Başına gelen kötü olaylara rağmen iyimserliğini hiç kaybetmez ve etrafındaki tüm insanlara, hatta yaşadığı kasabaya bu iyimserliği öğretir. Pollyanna'nın bu iyimserliğe verdiği isim mutluluk oyunudur. Oyuncak bebek çıkmasını beklediği yardım sandığından, koltuk değnekleri çıkması nedeniyle üzülmeyp, aksine mutlu olarak ilk kez bu oyununu oynamaya başlar. Ancak rahip olan babasının ölümüyle Pollyanna, daha önce hiç görmediği, zengin ve bir o kadar da içine kapanık teyzesiyle yaşamak zorunda kalır. Bayan Polly, ilk başlarda Pollyanna'ya oldukça sert davranır. Fakat zaman geçtikçe Pollyanna, Bayan Polly'nin kendisini sevmesini sağlar. Özellikle sahip olduğu bitmez tükenmez iyimserliğin bu durumda çok payı olur. Pollyanna, bu mutluluk oyunu sayesinde dünyada en çok bilinen çocuk roman kahramanı olmuştur. Öyle ki, "pollyanna" sözcüğü, "her zaman neşeli ve iyi şeylerin olmasını bekleyen kişi" tanımıyla Amerikan sözlüklerinde yer almaktadır.⁷ Ancak bu karakter, yalnızca basit bir çocuk roman kahramanı olarak değerlendirilemez. Necdet Neydim, *Türkiye'de Çeviri Çocuk Edebiyatında Tarihsel Süreç İçerisinde Çizilen Çocuk Figürlerine Toplumsal Bakış Açısından Yüklenen İşlevler* isimli yüksek lisans tezinde, ünlü Pollyanna karakterini şu şekilde tanımlar:

Pollyanna tiplemesinde ise, her türlü olumsuzluğa mutlak bir iyimserlikle bakma vardır. Burada rahip tiplemesiyle karşımıza çıkan Pollyanna'nın babası dini sembolize etmektedir. Kötülük ve iyiliğin Tanrı'dan geldiği inancına dayanarak, onlara sabır ve iyimserlikle

⁷ Tanım için bkz. Oxford Advanced Learner's Dictionary.

katlanmak, toplumsal bir davranışın dinsel yansımasını oluşturmaktadır (55).

Çocuk edebiyatına ait bir eser olan *Pollyanna*'nın, içinde birçok dini iletiyi içerdiğini söylemek yanlış bir saptama olmayacaktır. Karakteri, çocuk olan bütün kitapların yalnızca çocuklara yönelik olduğunu ve yalnızca çocuklar için bir takım mesajlar taşıdığını söylemek doğru değildir. Necdet Neydim, bu durumu şu şekilde özetlemiştir:

Sonuç olarak kahramanın çocuk olması bir kitabın salt çocuk kitabı olduğunu göstermez. Kitapta verilen mesajlar salt çocuklara yönelik değildir. Bu kitapta da Pollyanna tiplmesi kullanılarak, dolaylı olarak da büyüklere idealize bir insan figürü mesajı verilmeye çalışılmıştır (59).

Pollyanna, kahramanın oynadığı bu aşırı iyimserlik içeren oyun nedeniyle önemli ve çok bilinen bir eserdir. Bu oyun sayesinde “polyanacılık oynamak” şeklinde bir deyim toplum içinde kendisine bir yer edinmiştir.

2. Çeviri Metinlerle İlgili Genel Bilgiler

Çocuk edebiyatı çevirilerinde kullanılan stratejilerin temel alınarak yapıldığı bu incelemede, çeviri metin olarak *Pollyanna*'nın iki farklı çevirmen tarafından yapılmış olan Türkçe çeviri kitapları ele alınmıştır. Birinci kitap, ilk basımı 2006 yılında yapılmış olan Ülkü Tamer çevirisidir. Bu kitap Remzi Kitabevinden çıkmıştır. Bu çeviri kitabın kapağında, “çocuklar için klasikler”, aynı zamanda kitabın adının altında parantez içinde “tam metin” yazıları bulunmaktadır. Kapağın sağ alt köşesinde ise, bu kitabın Milli Eğitim Bakanlığının ilköğretim öğrencileri için uygun gördüğü 100 temel eserin arasında bulunduğunu gösteren bir hatırlatma yazısı da vardır. Kitap 175 sayfadan ve 31 bölümden oluşmaktadır.

Diğer çeviri kitap ise, ilk basımı 2008 de yapılmış olan ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'na ait Cevdet Serbest'in çevirmiş olduğu Pollyanna çevirisidir. Bu

kitabın kapağında da “100 temel eser” ve “orijinal dilden kısaltılmamış çeviri” yazıları dikkat çekmektedir. Bu çeviri ise, 203 sayfa ve 32 bölümden oluşmaktadır.

Karşılaştırmalı inceleme için *Pollyanna* eserinin Ülkü Tamer ve Cevdet Serbest tarafından yapılmış olan çeviri kitaplarının seçilmesinde, kitapların “orijinal dilden kısaltılmamış çeviri” ya da “tam metin” ifadelerini taşıyor olmaları önemli bir etken olmuştur.

3. Çeviri Metinlerin Karşılaştırmalı İncelemesi

Kaynak metin ve erek metinlerin, çocuk edebiyatı çevirisinde yapılan düzenleme ve kullanılan stratejiler açısından karşılaştırmalı olarak incelendiği bu bölümde, çevirmenlerin yapmış oldukları düzenlemeler ekleme, çıkarma, değiştirme, kısaltma, yerleştirme ve yabancılaştırma olmak üzere beş başlık altında sunulmaya çalışılacaktır. Karşılaştırmada esas alınan bu düzenleme ve stratejiler, bir önceki bölümde yer alan çocuk edebiyatı çevirisi ile ilgili görüşler ve kuramsal yaklaşımlar ışığında belirlenmiştir.

a) Ekleme

Çocuk edebiyatına ait kitapların çevirilerinde çevirmenlerin başvurdukları bir yöntem olan ekleme, kaynak metinde yer almayan her türlü ögenin çocuk edebiyatına ait birtakım kısıtlamalar nedeniyle ya da çevirinin daha iyi yapılabilmesi amacıyla çeviri metne eklenmesi olarak ifade edilebilir. Bu çalışmada, kaynak eser ve çeviri eserler karşılaştırıldığında çevirmenlerin çevirilerine çok sayıda ekleme yapmamış oldukları belirlenmiştir. Aşağıda verilen ilk örnekte kaynak metinde aslında yer almayan ancak Ülkü Tamer’in çevirisinde eklediği cümle yer almaktadır.

“She was glad, of course, that she was a good woman, and that she not only knew her duty, but had sufficient strength of character to perform it. But POLLYANNA!—what a ridiculous name!” (s. 7)

“İyi bir kadın olduğuna seviniyordu tabii; sadece görevinin ne olduğunu bilmekle kalmıyor, o görevi yapabilecek gücü de buluyordu kendinde. Evet, böyle düşündüğüne seviniyordu. Ama Pollyanna, ne gülünç bir addi bu!” (Ü. Tamer, s. 9)

“Mutluydu tabii ki, iyi bir kadındı, yalnızca görevini bilmekle kalmayıp, yapması gerekenleri yapacak güce ve karaktere de sahipti. Ama “POLLYANNA!” ne saçma bir isimdi öyle!” (C. Serbest, s. 5)

Yukarıda verilen örnekte, Ülkü Tamer’in kaynak metinde yer almayan “Evet, böyle düşündüğüne seviniyordu” cümlesini çevirisine eklemiş olduğu görülmektedir. Bir diğer ekleme de aşağıda verilmiştir.

“ A pretty place this is ter put a homesick, lonesome child into!” (s. 9)

“...anasız babasız bir çocuk böyle...” (Ü. Tamer, s. 10)

“...yuva özlemi duyan, yalnız bir çocuğun...” (C. Serbest, s. 6)

Yukarıdaki örnekte de çevirmen Ülkü Tamer “homesick” ve “lonesome” sözcükleri için “anasız babasız” tanımını uygun görerek yine kaynak metne ekleme yapmıştır. “Yalnız” sözcüğü için “anasız babasız” karşılığını uygun görerek, anlamı güçlendirmiş olduğu söylenebilir. Bir diğer ekleme örneği de aşağıda verilmiştir.

“And I guess she’ll be a needin’ some rock ter fly to for refuge.” (s. 23)

“... bir araya gelince; sığınacak bir kucak arayacak...” (Ü. Tamer, s. 20)

“...çocuğun bazen başını sokacak bir sığınağa da ihtiyacı...” (C. Serbest, s. 17)

Kaynak cümlede “kucak” sözcüğü olmamasına karşın Ülkü Tamer, bu cümleyi aktarırken “kucak” sözcüğünü eklemiştir. Aynı şekilde bir ekleme de, Cevdet Serbest tarafından yapılmıştır. Kaynak cümlede “başını sokacak” deyimini olmamasına rağmen Serbest’in çevirisinde bu deyim çeviriye eklenmiştir. Çevirmenlerin eklemelerine diğer bir örnek de aşağıda verilmiştir.

“I know, Father-among-the- angels ...” (s. 43)

“Melekler arasındaki babacığım...” (Ü. Tamer, s. 32)

“Meleklerin yoldaşı babacığım...” (C. Serbest, s.30)

Kaynak cümlede “yoldaş” sözcüğü olmamasına rağmen Cevdet Serbest’in çevirisinde “yoldaş” sözcüğünün eklenmiş olduğunu görmek mümkündür. Bu sözcüğün eklenmesiyle anlamın güçlenmiş olduğu söylenilebilir. Çevirmenlerin ekleme stratejilerine bir örnek de aşağıdaki gibidir.

“...it is my duty to see that you are properly instructed in at least the rudiments of music.” (s. 52)

“... müziğin temel bilgilerini öğrenmeni sağlamak...” (Ü. Tamer, s. 38)

“...senin müzik aletlerinden birini doğru düzgün öğrenmeni...” (C. Serbest, s. 38)

Yukarıda verilen örnekte, kaynak cümlede yer almayan “müzik aletleri” sözcükleri Cevdet Serbest tarafından çeviriye eklenmiştir. Ancak bu eklemeye kaynak metnin içeriğinin çeviri metinde farklı bir şekilde aktarılmış olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü kaynak eserde Bayan Polly, Pollyanna’nın müzik aleti çalmasını değil müziğin temel bilgilerini öğrenmesini istemiştir. Aşağıdaki örnek çevirmenlerin yaptıkları düzenlemeleri göstermesi açısından iyi bir örnektir.

“She says when he calls out ‘Hep—Hep!’ she feels just as if the next minute he was going to yell ‘Hurrah!’ And she doesn’t like to be hurrahed at.” (s. 59)

“Kocası ‘hep’ diyor ona, bu da Bayan White’in hoşuna gitmiyor. Bebek adı gibiymiş.” (Ü. Tamer, s. 42)

“Hep! Hep! Diye seslendiğinde, arkasından ‘Hurrah!’ diye haykırmasını bekliyormuş; o da bundan nefret ediyormuş.” (C. Serbest, s. 42)

Yukarıda verilen ekleme örneğinde çevirmenlerin başka stratejilerden de yararlanmış oldukları söylenebilir. Ancak bu stratejiler ilgili bölümlerde tartışılacaktır. Ülkü Tamer tarafından yapılan çeviride “He was going to yell ‘Hurrah!’ And she doesn’t like to be hurrahed at” kaynak cümlesine ilave olarak “bebek adı gibiymiş” cümlesi eklenmiştir. Bu eklemenin nedeni olarak, kaynak cümledeki ifadenin erek okur kitlesi olan çocuklar tarafından anlaşılamayacağı düşüncesi gösterilebilir. Çocuklar için yapılan bir diğer ekleme örneği de aşağıdaki gibidir.

“Joel Hartley at home, who was so sick with the consumption...” (s. 61)

“Ciğerlerinden hasta olan” (Ü. Tamer, s. 43)

“...verem olduğu için dışarıda...” (C. Serbest, s. 44)

Yukarıda verilen örnek, çocuklar için yapılmış olan bir tür açıklama olarak da ele alınabilir. Ülkü Tamer, kaynak metinde yer alan “consumption” sözcüğü için, çocukların bu sözcüklerin anlamlarını ya da bu hastalıkları bilmeme ihtimallerinden dolayı “verem” ya da “tüberküloz” şeklinde aktarmak yerine “ciğerlerinden hasta” ifadesini kullanmıştır. Bir diğer açıklama niteliğindeki ekleme de aşağıda sunulmuştur.

“Almost every pleasant afternoon found Pollyanna begging for “an errand to run”, so that...” (s. 66)

“...öğleden sonra, çarşıya çıkmak için...” (Ü. Tamer, s. 46)

“... şu ya da bu yönde yürüyüşe çıkabilmesi için bir bahane diliyordu...” (C. Serbest, s. 48)

Kaynak metinde yer alan “errand” sözcüğü “ayak işleri” anlamına gelse de Ülkü Tamer bu sözcük için “çarşı” karşılığını kullanmış, Cevdet Serbest ise neredeyse sözcüğün anlamını açıklar nitelikte “şu ya da bu yönde yürüyüşe

çıkabilmesi için bir bahane” şeklinde çevirmiştir. Çevirmenlerin kaynak metne yapmış olduğu eklemelerden birisi de şu şekildedir:

“Oh, no, sir. You don’t look a mite like a Ladies’ Aider—not but that you’re just as good...” (s. 80)

“Hayır efendim. Hiç de benzemiyorsunuz onlara; hem zaten onlar kadın. Herhalde onlar kadar iyisiniz...” (Ü. Tamer, s. 55)

“Hayır, efendim, Kadınlar Yardım Birliği’ndekilere hiç benzemiyorsunuz, ama onlar kadar iyisiniz...” (C. Serbest, s. 57)

Bu örnekte, kaynak metinde olmayan “hem zaten onlar kadın” cümlesinin, Ülkü Tamer tarafından çeviri metne eklenmiş olduğu görülmektedir. Bu eklemenin nedeni olarak, çevirmenin yaratıcılığı gösterilebilir. Aşağıdaki ekleme yine çevirmenin yaratıcılığını göstermesi açısından bir örnek olabilir.

“... and I might as well go to ribbon-selling and ditch-digging for all the money we’d get out of nursing and doctoring...” (s. 138)

“Yoksa sen de ben de bu işten para kazanamaz, topu atar, işportacılığa başladık.” (Ü. Tamer, s. 91)

“...sen ve ben para kazanmak için doktorluk ve hastabakıcılık yerine kurdele satmaya ve yol kazmaya başlayabiliriz...” (C. Serbest, s. 97)

Yukarıda sunulan örnekte işsiz güçsüz kalmak anlamına gelen ve erkek dilde sıklıkla kullanılan bir deyim olan “topu atmak” deyimini, kaynak metinde olmamasına rağmen Ülkü Tamer’in çevirisinde yer almaktadır. Bir sonraki örnekte yine aynı çevirmenin yaratıcılığını görmek mümkündür.

“Nancy, however, did realize it—and cry about it when she was alone.” (s. 238)

“...yalnız kalınca hüngür hüngür ağlıyordu.” (Ü. Tamer, s. 145)

“...yalnız kaldığında bunları düşünüp ağlıyordu.” (C. Serbest, s. 166)

Yukarıdaki örnekte, her iki çevirmenin de kaynak metne eklemeler yapmış olduğu görülmektedir. Kaynak metinde yer alan “cry about it” ifadesi için Ülkü Tamer “hüngür hüngür ağlıyordu” ifadesini kullanmış ve “hüngür hüngür” sözcüklerini ekleyerek anlamı güçlendirmiştir. Cevdet Serbest ise, yine kaynak metinde var olmamasına karşın çevirisine “bunları düşünüp ağlıyordu” şeklinde eklemeye bulunmuştur. Yapılmış olan karşılaştırmalı incelemede, sunulan örnekler ışığında ekleme şeklinde yapılan düzenlemenin çevirmen Ülkü Tamer tarafından daha fazla tercih edilmiş olduğu saptanmıştır. Bu düzenlemelerin genel olarak metni çocuk okur için daha uygun hale getirmek amacıyla yapılmış olduğunu söylemek mümkündür.

b) Çıkarma

Çevirmenlerin, çocuk edebiyatına ait kitapları çevirirken sıklıkla başvurdukları bir diğer düzenleme ise, kaynak metinde var olan kimi öğelerin çeviri esnasında çıkarılmasıdır. Kaynak metin ve çeviri metinlerin karşılaştırılması sırasında her iki çevirmenin de, çevirilerinde sıklıkla çıkarma yapmış olduklarını söylemek yerinde olacaktır. Çevirmenlerin çıkarma ya da eksiltme yaptıkları örnekleri sunmaya bölüm başlıklarıyla başlamak yerinde olacaktır.

A Question of Duty (bölüm başlığı 6)	(Ü. Tamer) Görev	(C. Serbest) Bir Görev Meselesi
Which Tells of the Man (bölüm başlığı 9)	Adam	O Adama Dair
Introducing Jimmy (bölüm başlığı 11)	Jimmy	Jimmy ile Tanışma

Yukarıda bölüm başlıklarının aktarımıyla ilgili olarak verilen örneklerde çevirmen Cevdet Serbest, tabloda sunulan üç başlığı aynen aktarmayı tercih etmişken, Ülkü Tamer başlıklardaki bazı sözcükleri çevirmemiştir. “A Question of Duty” başlığını “Görev”, “Which Tells of the Man” başlığını “Adam” ve “Introducing Jimmy” başlığını yalnızca “Jimmy” şeklinde aktararak bazı sözcükleri çıkarmıştır. Ülkü Tamer’in bu düzenlemeyi yaparak, bölüm başlıklarını sadeleştirmiş olduğunu söylemek mümkündür. Aşağıdaki örnekte ise kaynak metinde yer alan yan cümlelerin, çevirmenler tarafından çıkarılmış olduğunu görmek mümkündür.

“She set the pitcher down at once, with the cloth still about it, thereby nearly tipping it over—which did not add to her composure.” (s. 1)

“Sürahiye hemen bıraktı ama az kalsın düşürecekti onu- bayağı heyecanlanmıştı.” (Ü. Tamer, s. 5)

“Elindeki sürahiye üzerinde bez parçasıyla bıraktı.” (C. Serbest, s. 1)

Yukarıdaki örnekte kaynak metinde yer alan yan cümlelerden “with the cloth still about it” Ülkü Tamer tarafından çevrilmezken, “thereby nearly tipping it over— which did not add to her composure” yan cümlesi ise Cevdet Serbest tarafından çevrilmemiştir. Aşağıdaki örnek ise çevirmenler tarafından yapılan çıkarmanın, anlamın aktarımında kimi zaman sorun yaratabileceğini göstermektedir.

“thinking of the sunshine her own little sisters made in the home ...” (s. 3)

“... kendi kardeşlerinin...” (Ü. Tamer, s. 6)

“...küçük kız kardeşlerinin...” (C. Serbest, s. 2)

Kaynak metinde yer alan “sisters” sözcüğünün aktarımında Cevdet Serbest “kız kardeşleri” sözcüğünü kullanırken, Ülkü Tamer yalnızca “kardeşleri” sözcüğünü tercih etmiştir. Ancak bu çıkarma nedeniyle, kaynak metindeki anlamın tam olarak aktarılamamış olduğunu söylemek mümkündür. Aşağıdaki örnekte ise kaynak metindeki paragrafın tamamen çıkarılmış olduğunu görmekteyiz.

“There’s plenty of ‘em needs cleanin’ all right, all right! The idea of stickin’ that blessed child ‘way off up here in this hot little room—with no fire in the winter, too, and all this big house ter pick and choose from! Unnecessary children, indeed! Humph!’ snapped Nancy, wringing her rag so hard her fingers ached from the strain; ‘I guess it ain’t CHILDREN what is MOST unnecessary just now, just now!’” (s. 8)

“Adamakıllı bir temizlik ister ruhu! O minnacık çocuğu bu fırın gibi odaya tıkmak... Kışın dersen buz gibi; koskoca evde kala kala bir bu oda mı kaldı sanki! Dünya zaten kalabalıkmış! Hıh!” elindeki bezi öyle sıktı ki Nancy, parmakları acıdı. “Çocuklar gereksizmiş! Gereksiz olan çocuklar değil, onun gibileri!” (Ü. Tamer, s.10)

Bu örnekte, kaynak metinde yer alan paragraf Ülkü Tamer tarafından birebir olmasa da aktarılmış, ancak Cevdet Serbest bu paragrafı çevirisinde tamamen çıkarmıştır. Bunun nedeni olarak, Nancy’nin kendi kendine konuştuğu bu paragrafın çocuklar için uygun bir içeriğe sahip olmaması gösterilebilir. Dolayısıyla Cevdet Serbest çevirisinde tercihini, çocuklar için uygun olmayan bu içerikteki bir monologa hiç yer vermemekten yana kullanmıştır denilebilir. Aşağıda verilen örnekte de çevirmen kaynak metinde yer alan bir sözcüğü çıkarmıştır.

“... the patched undergarments, and the few pitifully unattractive dresses.” (s. 30)

“... yamalı iç çamaşırlarını, sevimsiz elbiseleri...” (Ü. Tamer, s. 24)

“...yamalı ve pek de hoş görünmeyen birkaç parça elbiseyi...” (C. Serbest, s. 22)

Kaynak metinde yer alan “undergarments” sözcüğü Ülkü Tamer tarafından “iç çamaşırları” şeklinde aktarılmışken, Cevdet Serbest bu sözcüğe çevirisinde hiç yer vermemiştir. Aşağıda verilen örnekte ise hem çıkarma hem de uyarılama stratejilerini görmek mümkündür.

“If you ain’t a little angel straight from Heaven, and if some folks don’t eat dirt before—Oh, land! there’s her bell!” (s.31)

“Gökyüzünden inmiş bir meleksin sen; şu dünyada öyle insanlar var ki, hepsinin içi.. Hay Allah! Çingirak sesi.” (Ü. Tamer, s. 25)

“Sen cennetten gelen bir melek değilsen ve bazıları çamurun içinde önünde secde etmezse... Ah! İşte zil çalıyor!” (C. Serbest, s. 23)

Kaynak metinde yer alan “if some folks don’t eat dirt before” ifadesi “tükürdüğünü yalamak” olarak Türkçeye çevrilebilecekken, Ülkü Tamer bu deyimsel ifadeye çevirisinde hiç yer vermemiştir. Çevirmen, bu ifadenin çocuk okurlar için uygun bir ifade olmayacağını düşünerek böyle bir tercih yapmış olabilir. Aşağıdaki örnekte de yine çocuk okurlara uygun olmayan bir ifadenin çıkarılması söz konusudur.

“Goosey! Why, just be glad...” (s 39)

“Peki sevin... çünkü...” (Ü. Tamer, s. 30)

“Akıllım! İhtiyacın olmadığını...” (C. Serbest, s. 28)

Kaynak metinde yer alan “goosey” sözcüğü “kaz kafalı” ya da “aptal” olarak Türkçede bir karşılığa sahipken, çevirmenlerden Ülkü Tamer bu sözcüğü tamamen çıkarmayı, Cevdet serbest ise bu sözcüğün yerine “akıllım” sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir. Yine aşağıdaki örnekte çevirmenlerin kaynak metindeki sözcüğü aktarmamayı tercih ettiklerini görmek mümkündür.

“... the wide, flat tin roof of Miss Polly’s sun parlor built over the portecochère.” (s. 61)

“Bayan Polly’nin yazlık salonunun geniş, düz, teneke damı uzanıyordu.” (Ü. Tamer, s. 43)

“Bayan Polly’nin yazlık salonunun düz, geniş damı uzanıyordu.” (C. Serbest, s. 43)

Kaynak metinde yer alan “built over the porte-cochère” tümcesi her iki çevirmen tarafından çıkarılmıştır. Cevdet Serbest, damın tanımlamasındaki “teneke” sözcüğünü de çıkarmayı tercih etmiştir. Her iki çevirmen de, bu sözcüklerin ayrıntı ifade ettiğini düşünmüş ve bu yüzden gerekli görmeyip çevirmemiş olduklarını söylemek mümkündür.

“It contained Miss Polly’s sealskin coat...” (s. 61)

“...Bayan Polly’nin kürkü vardı içinde...” (Ü. Tamer, s. 43)

“... içinde Bayan Polly’nin kürkü vardı...” (C. Serbest, s. 44)

Yukarıda verilen çıkarma örneğinde ise her iki çevirmen de “sealskin” sözcüğünü çevirilerinde kullanmayıp yalnızca “kürk” sözcüğünü aktarmışlardır. “Fok kürkü” ya da “fok derisi” ifadelerinin, çocuk okurlar için uygun olmayacağı düşüncesiyle böyle bir tercih yapmış oldukları varsayılabilir. Aşağıda verilen örnekte ise bir cümle tamamen çıkarılmıştır.

“Oh, but your eyes are so big and dark, and your hair’s all dark, too, and curly,’ cooed Pollyanna. ‘I love black curls. (That’s one of the things I’m going to have when I get to Heaven.) And you’ve got two little red spots in your cheeks.” (s. 73)

“Gözleriniz kocaman, simsiyah, saçlarınız da siyah, üstelik kıvrıkcık,” dedi Pollyanna. “Kıvrıkcık siyah saçlara bayılırım. Cennet’e gidince isteyeceğim şeylerden biri de bu olacak. Yanaklarınız kıpkırmızı...” (Ü. Tamer, s. 51)

“Gözleriniz o kadar iri ve siyah, saçlarınız o kadar koyu ve dalgalı ki,” dedi Pollyanna. “Yanaklarınızda da iki küçük kırmızı ben var...” (C. Serbest, s. 52)

Yukarıdaki örnekte kaynak metinde yer alan “That’s one of the things I’m going to have when I get to Heaven” cümlesi Ülkü Tamer tarafından tam olarak çevrilmişken, Cevdet Serbest bu cümleyi çıkarmayı tercih etmiştir. Yine kaynak metinde yer alan “and you’ve got two little red spots in your cheeks” cümlesi Cevdet Serbest tarafından birebir aktarılmışken, Ülkü Tamer yalnızca “yanaklarınız

kıpkırmızı” şeklinde aktararak bazı sözcüklere çevirisinde yer vermemiştir. Aşağıda verilen örnekte ise bir paragrafın tamamen çıkarılmış olduğunu görmek mümkündür.

“Oh, thank you. I love to fix people’s hair,’ exulted Pollyanna, carefully laying down the hand-glass and reaching for a comb. ‘I sha’n’t do much to-day, of course—I’m in such a hurry for you to see how pretty you are; but some day I’m going to take it all down and have a perfectly lovely time with it, she cried, touching with soft fingers the waving hair above the sick woman’s forehead.” (s. 74)

“Teşekkür ederim. Başkalarının saçını taramaya bayılırım,” diye bağırdı. Pollyanna aynayı dikkatle bırakıp bir tarak aldı eline. “Bugün öyle uzun uzun uğraşamayacağım... ne kadar güzel olduğunuzu bir an önce görün istiyorum; ama günün birinde saçlarınızı çözüp yeni baştan tararım, keyifle.” Hasta kadının alnındaki yumuşacık saçlara dokundu.” (Ü. Tamer, s. 51)

Yukarıda verilen örnekte kaynak metinde yer alan bir paragrafın Ülkü Tamer tarafından aktarılmışken, Cevdet Serbest tarafından tamamen çıkarılmış olduğu görülmektedir. Bu duruma, çevirmenin çeviri metni kısaltmaya çalışmış olması gerekçe olarak gösterilebilir.

“In her ears stil was the boy’s scornful ... ‘you was so good and kind’.” (s. 111)

“Kulaklarında çocuğun sözleri çınliyordu hala.” (Ü. Tamer, s.75)

“Kulaklarında hala çocuğun alaycı bir şekilde “iyi ve nazik” diyen sesi yankılanıyordu.” (C. Serbest, s. 79)

Sunulan örnekte, kaynak metinde yer alan “you was so good and kind” cümlesi Ülkü Tamer’in çevirisinde yer almamaktadır.

“It’s only this confounded leg of mine.” (s. 121)

“Şimdi bacağım çok acıyor.” (Ü. Tamer, s. 81)

“... yalnızca şu kahrolası bacağım.” (C. Serbest, s. 86)

Yukarıda verilen çıkarma örneğinde kaynak metinde yer alan “confounded” sözcüğü Cevdet Serbest tarafından birebir aktarılmışken, Ülkü Tamer çocuk okurlar için uygunsuz olabilecek bu sözcüğe çevirisinde yer vermemeyi tercih etmiştir. Aşağıda verilen örnekte kaynak metinde var olan cümleler çeviride yer almamaktadır.

“Oh, yes, sir. Auntie has one with a sun parlor over it. That’s the roof I slept on—only I didn’t sleep, you know. They found me.” (s. 121)

“Bilirim efendim. Teyzemin evinde de var. Bir keresinde...” (Ü. Tamer, s. 81)

“Ah evet efendim. Teyzemin evinin girişinde üzerinde güneşlik olan bir büyük kapı var. Benim üzerinde yattığım çatı, ama uyumamıştım, anlıyorsunuz ya. Beni bulmuşlardı.” (C. Serbest, s. 86)

Bu örnekte ise, “that’s the roof I slept on—only I didn’t sleep, you know. They found me” cümleleri Cevdet Serbest’in çevirisinde yer alırken, Ülkü Tamer bu cümlelere çevirisinde yer vermemiştir. Yapılan bu çıkarma nedeniyle, kaynak metnin içeriğinin aktarımında eksiklik olduğu sonucuna varılabilir. Aşağıda sunulan örnekte yine kaynak metinden tamamıyla çıkarılmış bir cümle bulunmaktadır.

“Aunt Polly, please, what is extraordinary? If you’re extraordinary you can’t be ORDinary, can you?” (s. 132)

“Nasıl yani?” (Ü. Tamer, s. 87)

“Polly teyze, lütfen, sıra dışı ne demek? Sıra dışıysanız, sıradan da olamazsınız, değil mi?” (C. Serbest, s.92)

Yukarıda sunulan örnekte kaynak metinde yer alan “aunt Polly, please, what is extraordinary? If you’re extraordinary you can’t be ordinary, can you?” şeklindeki sorular Cevdet Serbest tarafından tam olarak erek dile çevrilmişken, Ülkü Tamer bu soruları çıkarmış ve çevirisinde yalnızca “nasıl yani?” sorusunu kullanmayı tercih

etmiştir. Aşağıda verilen örnekte ise bazı cümleler çeviri esnasında tamamen çıkarılmıştır.

“Oh, that’s all right, then. I’m glad I’m extraordinary,’ sighed Pollyanna, her face clearing. ‘You see, Mrs. White used to say Mrs. Rawson was a very ordinary woman—and she disliked Mrs. Rawson something awful. They were always fight—I mean, father had—that is, I mean, WE had more trouble keeping peace between them than we did between any of the rest of the Aiders,’ corrected Pollyanna, a little breathless from her efforts to ster between the Scylla of her father’s past commands in regard to speaking of church quarrels, and the Charybdis of her aunt’s present commands in regard to speaking of her father.” (s. 132)

“Pollyanna’nın yüzü aydınlanıverdi. ‘İyi öyleyse. Buna sevindim. Değişik olmak güzel şey. Bayan White, Bayan Rawson’la konuşurken duymuştum, ‘değişiklik iyidir,’ diyordu.” (Ü. Tamer, s. 87)

“Tamam, o halde. Sıra dışı olduğum için mutluyum,” diye iç çekti Pollyanna yüzü aydınlanarak. “Anlıyorsunuz ya, Bayan White Bayan Rawson’un çok sıradan bir kadın olduğunu söyleyip duruyordu ve Bayan Rawson’u sevmiyordu. Hep didişip dururlardı, babamla ben, yani biz demek istiyorum,” diyerek düzeltti Pollyanna, “onların arasında barışı sağlamak için birlikteki diğer insanlarla uğraştığımızdan çok uğraşırdık, dedi.” (C. Serbest, s. 92-93)

Yukarıdaki çıkarma örneğinde, kaynak metinde yer alan bazı benzetme içeren cümlelerin her iki çevirmen tarafından da çıkarılmış olduğu görülmektedir. Ülkü Tamer kaynak metinde yer alan, Pollyanna’nın sürekli tartışan iki kadını anlattığı “they were always fight—I mean, father had—that is, I mean, we had more trouble keeping peace between them than we did between any of the rest of the Aiders,’ corrected Pollyanna, a little breathless from her efforts to ster between the Scylla of her father’s past commands in regard to speaking of church quarrels, and the Charybdis of her aunt’s present commands in regard to speaking of her father” bölümünü çevirmemeyi tercih etmiştir. Bu bölümde yer alan “between Scylla and Charybdis” ifadesi kaynak kültüre ait deyimsel bir ifadedir. Ülkü Tamer, bu ifadeyi erek dile çevirmemiştir. “İki ateş arasında” anlamına gelebilen bu deyimsel ifade,

Cevdet Serbest tarafından da çeviri metinden çıkarılmıştır. Her iki çevirmen de, bu ifadeyi erek kültüre uyarlamak ya da aynen aktarmak yerine çıkarmayı tercih etmişlerdir. Aşağıdaki örnekte de kaynak kültüre ait bir ölçü biriminin çıkarılması söz konusudur.

“... little girl is better than a six-quart bottle of tonic any day.” (s. 137)

“Bu kız altı şişe ilaca bedeldir.” (Ü. Tamer, s. 90)

“Bu küçük kız her zaman bir şişe tonikten iyi gelir.” (C. Serbest, s. 97)

Yukarıdaki tabloda verilen örnekte kaynak metindeki “quart”, kaynak kültüre ait olan ve 0,95 litreye karşılık gelen bir ölçü birimidir. Ülkü Tamer, çevirisinde bu ölçü birimini aktarmak için “altı şişe”, Cevdet Serbest ise “bir şişe” ifadesini kullanmıştır. Aşağıda sunulan örnekte ise kaynak metinde yer alan cümleler çıkarılmıştır.

“I don’t know. As near as I can find out it is an overwhelming, unquenchable gladness for everything that has happened or is going to happen. At any rate, her quaint speeches are constantly being repeated to me, and, as near as I can make out, ‘just being glad’ is the tenor of most of them. All is,’ he added, with another whimsical smile, as he stepped out on to the porch, ‘I wish I could prescribe her—and buy her—as I would a box of pills;— though if there gets to be many of her in the world, you and I might as well go to ribbon-selling and ditch-digging for all the money we’d get out of nursing and doctoring.’ he laughed, picking up the reins and stepping into the gig.” (s. 138)

“Bilmiyorum. Duyduğuma göre, olmuş, olacak her şeye karşı inanılmaz, müthiş bir sevinmiş bu ilaç. Biraz anlattılar bana. Her şeyde sevinilecek bir yan buluyormuş.” Bahçeye çıktılar. Doktor, “İyi ki dünya böyleleriyle dolu değil,” diye devam etti. “Yoksa sen de ben de bu işten para kazanamaz, topu atar, işportacılığa başlardık.” Güldü, arabaya binip dizginleri eline aldı.” (Ü. Tamer, s. 91)

“Bilmiyorum. Bulabildiğim, olmuş ya da olacak her şeye karşı duyulan muhteşem, bastırılmayan bir mutluluk. İçten konuşmaları sürekli olarak bana

anlatılıyor ve benim şimdilik çıkartabildiğim sonuç şu ki ‘yalnızca mutlu olmak içlerinde en öne çıkanı. Ayrıca,’ diye ekledi yüzünde muzip bir gülümsemeyle kapıdan çıkarken, “keşke onu da reçeteye yazabilsem ya da bir kutu hap gibi satın alabilsem. Hoş, yeryüzünden onun gibilerin sayısı artacak olursa, sen ve ben para kazanmak için doktorluk ve hastabakıcılık yerine kurdele satmaya ve yol kazmaya başlayabiliriz,” diyerek güldü, dizginlerini tutup arabasına binerken.” (C. Serbest, s. 97)

Yukarıda sunulan örnekte, doktorun Pollyanna’yı anlatmış olduğu bölümü Cevdet Serbest erek dile birebir aktarmışken, bu bölümden bazı cümleler çevirmen Ülkü Tamer tarafından çevrilmemiştir. Bunu paragrafı kısaltmak amacıyla yapmış olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca doktorun işsiz kalabileceklerini anlattığı cümledeki “kurdele satmak ya da yol kazmak anlamına gelen” “ribbon-selling and ditch-digging” ifadesini tamamen çıkarmıştır. Aşağıdaki örnekte ise çocuk okurlar için uygun olmayan bir ifade çeviride çıkarılmıştır.

“...to say I’m glad because of a fool woman who disarranges the whole house...” (s. 142)

“Hizmetçi ortalığı dağıtıyor...” (Ü. Tamer, 93)

“...değiştiren aptal bir kadınla...” (C. Serbest, s. 100)

Yukarıdaki örnekte kaynak metinde bulunan “fool woman” tanımı Cevdet Serbest tarafından “aptal bir kadın” şeklinde birebir çevrilmişken, Ülkü Tamer bu sözcüğü kullanmamayı tercih etmiştir. Aşağıdaki örnekte kaynak metinde var olan bir cümlenin çevrilmediği görülmektedir.

“I understand. Your tongue does get away with you once in a while, doesn’t it, Miss Pollyanna? I do thank you, however; and I consider you a very brave little girl to do what you did that day.” (s. 162)

“Anlıyorum. O gün yaptıkların için teşekkür ederim, Pollyanna; çok cesur bir kızsın.” (Ü. Tamer, s. 105)

“Anlıyorum. Dilin hep istediğinden hızlı işliyor, değil mi Pollyanna? Sana gerçekten çok teşekkür ederim, o gün yaptıklarından dolayı çok cesur bir kız olduğunu düşünüyorum.” (C. Serbest, s.113)

Yukarıdaki örnekte John Pendleton’un Pollyanna’ya söylemiş olduğu “your tongue does get away with you once in a while, doesn’t it, Miss Pollyanna?” cümlesi Cevdet Serbest tarafından tam olarak çevilmişken, Ülkü Tamer bu cümleyi çevirmemiştir. Aşağıda sunulan örnekte ise kaynak kültüre ait bir ögenin çıkarılmış olduğu görülmektedir.

“...attended church and Sunday school.” (s. 183)

“... genellikle kiliseye giderdi.” (Ü. Tamer, s. 118)

“...genellikle kiliseye ve pazar okuluna gider,...” (C. Serbest, s. 128)

Yukarıdaki örnekte kaynak metinde geçen ve kaynak kültüre ait olan “Sunday School” Cevdet Serbest tarafından “Pazar okulu” şeklinde tam olarak aktarılmışken, Ülkü Tamer erek kültürde yeri olmayan bu okulu, çocuk okullara yabancı gelebileceği düşüncesiyle çevirisinde kullanmamayı tercih etmiştir. Aşağıda sunulan örnek ise kaynak eserde yer alan “Sermons and Woodboxes” başlıklı bölümün çeviride tamamen çıkarılmış olduğunu göstermektedir.

“Sermons and Woodboxes; On the afternoon that Pollyanna told” (s. 201-212)

“Vaazlar ve Odun Sandıkları; Pollyanna’nın John Pendleton’a ...” (C. Serbest, s. 140-147)

Yukarıda sunulan örnekte kaynak eserin “Sermons and Woodboxes” adlı 22. bölümün çevirmen Ülkü Tamer tarafından çeviri eserden tamamen çıkarılmış olduğu görülmektedir. Özellikle çocuk edebiyatına ait metinlerin çevirilerinde erek okura yabancı gelebilecek kültürel ve dini öğelerin çevrilmemesi sık başvurulan bir yöntemdir. Özellikle kaynak eserin bu bölümünde, Hıristiyanlıkla ilgili olarak İncil’den alıntılar kullanılmıştır. Dolayısıyla Ülkü Tamer, bu bölümü çevirmemeyi

tercih etmiştir. Ancak Ülkü Tamer'e ait olan bu çeviri kitabın kapağında yazan “tam metin” ifadesinin, çevirmenin göstermiş olduğu bu tutumla çelişmiş olduğu bir gerçektir. Cevdet Serbest ise, bu bölümü erek dile çevirmiş olup, ancak onun da çıkarmış olduğu bir takım ifadeler mevcuttur.

“And because of all this, the Rev. Paul Ford understood very well that he (God’s minister), the church, the town, and even Christianity itself was suffering; and must suffer still more unless...” (s. 203)

“Ve bütün bunlardan dolayı, Rahip Paul Ford kendisinin, cemaatinin ve kentin acı çektiğini ve çekmeye de devam edeceğini düşünüyordu.” (C. Serbest, s. 141)

Yukarıdaki örnekte Ülkü Tamer'in çevirmediği ancak Cevdet Serbest'in çevirmiş olduğu 22. bölümden bir paragraf sunulmuştur. Kaynak metinde geçen, Rahibin kendisi için söylemiş olduğu “God’s minister” ve “even Christianity itself” ifadeleri çeviri metinde yer almamıştır. Aşağıdaki örnekte yine çevrilmeyen bir cümle göze çapmaktadır.

“There’s a little cut on her blessed head, but ‘tain’t bad—that ain’t—Miss Polly says. She says she’s afraid it’s infernally she’s hurt.’..... I guess you mean internally, Nancy,’ he said dryly. ‘She’s hurt infernally...’ (s. 217)

“Başında ufak bira yara var... ama o kadar önemli değilmiş... Bayan Polly söyledi. Asıl iç kanamadan korkuyormuş Bayan Polly... öyle dedi.” (Ü. Tamer, s. 132)

“Zavallı kızın başında bir kesik var, ama ayan Polly bunun önemli olmadığını, iç kanaması olmasından korktuğunu söylüyor.” (C. Serbest, s. 151)

Yukarıda sunulan örnekte Nancy konuşulanları yanlış anlamış ve “internally” demek isterken “infernally” yani “şeytani bir biçimde” anlamına gelen farklı bir sözcük kullanmıştır. Ancak kaynak metinde yer alan bu ifade her iki çevirmen tarafından da çevrilmemiştir. Aşağıdaki örnekte yine çevrilmeyen bir cümle sunulmuştur.

“Yes. I’d so much rather have broken legs like Mr. Pendleton’s than life-long-invalids like Mrs. Snow, you know. Broken legs get well, and lifelong-invalids don’t.” (s. 221)

“Evet. Bayan Snow gibi ömrümü yatakta geçireceğime, Bay Pendleton gibi bacağı kırılın daha iyi. Hiç olmazsa günün birinde iyileşir, kalkarım.” (Ü. Tamer, s. 135)

“Evet. Bayan Snow gibi ömür boyu yatalak kalmaktansa Bay Pendleton gibi ayaklarımın kırık olmasını tercih ederim. Kırık ayaklar düzelir, ama sakatlıklar ömür boyu sürer.” (C. Serbest, s. 154)

Yukarıdaki örnekte kaynak metinde geçen “broken legs get well, and lifelong-invalids don’t” cümlesi Cevdet Serbest tarafından erek dile birebir aktarılmışken, Ülkü Tamer bu cümleyi çevirmemiştir. Aşağıdaki örnekte ise kaynak metinde kullanılan bir benzetme erek dile çevrilmemiştir.

“After that she shut up like an oyster an’ wouldn’t have nothin’ ter do with nobody fur a spell.” (s. 226)

“Sonra da evine kapandı, dünyayla ilgisini kesti.” (Ü. Tamer, s.138)

“Ondan sonra da bir istiridye gibi kabuğuna kapandı ve her şeyden elini eteğini çekti.” (C. Serbest, s.157)

Kaynak metinde benzetme amacıyla kullanılmış olan “oyster” yani “istiridye” sözcüğü Ülkü Tamer tarafından çeviri metinde kullanılmamıştır. Bu sözcüğün yerine “evine kapandı” ifadesini kullanmayı tercih etmiştir. Aşağıdaki örnekte çıkarılmış olan bir tanımlama tümcesi verilmiştir.

“... Pollyanna herself at the time John Pendleton was asking HER to be the ‘child’s presence,’ which was to transform his great pile of gray stone into a home.” (s. 252)

“... o varlığı Pollyanna’da bulmak istemiş, kim bilir bunun için ne kadar baskı yapmıştı çocuğa. “(Ü. Tamer, s. 154)

“... John Pendleton’ın Pollyanna’dan o gri taş yığınınu yuva haline getirecek varlık olmasını istediğinde...” (C. Serbest, s. 176)

Yukarıda sunulan örnekte kaynak metinde yer alan “which was to transform his great pile of gray stone into a home” yan cümlesinin Cevdet Serbest tarafından aynen aktarılmışken, Ülkü Tamer tarafından çevrilmemiş olduğu görülmektedir.

“Miss Polly frowned. She would have asked what Milly meant by this ‘game,’ but there was no opportunity. Milly was rushing on again with nervous volubility.” (s. 255)

“Bayan Polly kaşlarını çattı. Tam oyun’un ne olduğunu soracaktı ki, Milly devam etti.” (Ü. Tamer, s. 156)

“Bayan Polly kaşlarını çattı. Milly’nin şu “oyun”dan ne kastettiğini sormaya niyetlendi fakat fırsat bulamadı. Milly yine gergin, seri bir şekilde konuşmaya başlamıştı.” (C. Serbest, s.179)

Yukarıda sunulan örnekte kaynak metinde yer alan “but there was no opportunity” ve “Milly was rushing on again with nervous volubility” Ülkü Tamer tarafından çevrilmemiştir. Bu çıkarmayı, çeviri metni kısaltma amacıyla yapmış olduğu söylenebilir. Ancak Cevdet Serbest bu cümleleri çıkarmak yerine, birebir aktarmayı tercih etmiştir.

“... there was the other widow--- at least, she wore widow’s garments.” (s. 258)

“... öteki kadın geldi... o da siyahlar giyinmişti.” (Ü. Tamer, s.158)

“... bir başka dul kadın geldi, en azından dul elbiseleri giymişti.” (C. Serbest, s. 181)

Yukarıda verilen örnekte kaynak metinde yer alan “widow” ve “widow’s garments” sözcükleri Cevdet Serbest tarafından “dul kadın” ve “dul elbiseleri” olarak erek dile birebir aktarılmışken, Ülkü Tamer bu sözcükleri çevirisinde kullanmayarak “öteki kadın” ve “siyahlar” sözcükleriyle aktarmayı tercih etmiştir. Aşağıdaki örnekte yine çevrilmeyen cümleler sunulmuştur.

“Yes, dear; and there are all those others, too. Why, Pollyanna, I think all the town is playing that game now. with you—even to the minister! I haven’t had a chance to tell you, yet, but this morning I met Mr. Ford when I was down to the village, and he told me to say to you that just as soon as you could see him, he was coming to tell you that he hadn’t stopped being glad over those eight hundred rejoicing texts that you told him about. So you see, dear, it’s just you that have done it.” (s. 270-271)

“Evet, yavrucuğum; başkaları da oynuyor. Pollyanna, kasabanın papazına kadar herkes öğrendi oyununu, herkes oynuyor. Herkes daha sevinçli, daha mutlu! Küçücük bir kız onlara mutlu olmayı öğretti!” (Ü. Tamer, s. 165)

“... bu arada sana söylemeye fırsat bulamadım, bu sabah kasabaya inerken Bay Ford’la karşılaştım. Benden, sen onu kabul edebilecek duruma geldiğinde buraya gelip kendisine bahsettiğin o sekiz yüz neşeli metni düşünerek nasıl mutlu olduğunu anlatacağımı söylememi rica etti...” (C. Serbest, s. 190)

Yukarıda sunulan örnekte kaynak metinde, Pollyanna’nın rahibi mutlu ettiği bölümün anlatıldığı cümleler erek kültüre yabancı olması nedeniyle Ülkü Tamer’in çeviri metninde yer almamıştır. Ancak Cevdet Serbest bu bölüme çeviri metninde yer vermiştir.

“...that confounded nonsense we call pride and professional etiquette...” (s. 278)

“...gurur denen saçmalığa lanet ediyorum.” (Ü. Tamer, s. 169)

“...sırf şu gurur ve mesleki etiket dediğimiz şey...” (C. Serbest, s. 195)

“... as it’s only pride an’ et-et-somethin’ that’s keepin’....” (s. 279)

“...yürümemesine sebep olan gururu bir yana...”(Ü. Tamer, s. 170)

“...sadece gurur ve mes... mes... bir şey olduğunu...” (C. Serbest, s. 196)

Yukarıda sunulan örneklerde kaynak metinde geçen “professional etiquette” ifadesi Cevdet Serbest tarafından “mesleki etiket” olarak çevrilmişken Ülkü Tamer bu ifadeyi çevirmemeyi tercih etmiştir. Bu ifadenin, çocuk okurların sözcük dağarcığında bulunmayacağını düşünerek böyle bir karar olmuş olduğunu varsayabiliriz. İkinci örmekte Jimmy’nin bu sözcüğü söyleyemediği ve kekelediği “et-et-somethin’” ifadesine de Ülkü Tamer çevirisinde yer vermemiştir.

Yukarıda sunulan örneklere dayanarak, bu bölümde çocuk edebiyatı çevirisinde çevirmenler tarafından en çok kullanılan yöntem ya da düzenlemelerden biri olan çıkarma, genellikle çevirmen Ülkü Tamer tarafından tercih edilmiştir. Çevirmenlerin bu düzenlemeleri çoğunlukla metni, toplumun “çocuk için iyi” diye tanımladığı şekilde yani çocuğa uygun ve yararlı olarak düzenlemek adına yaptıklarını söylemek mümkündür.

c) Değiştirme

Çocuk edebiyatı çevirisinde çevirmenlerin çevirilerinde yapmış oldukları bir diğer düzenleme ise değiştirmedir. Çevirmen, kaynak metinde yer alan herhangi bir öğeyi çocuklara daha uygun hale getirmek, metni daha anlaşılır ya da daha okunabilir kılmak amacıyla değiştirebilir. Bu bölümde, çevirmenlerin kaynak eseri çevirirken değiştirdikleri her türlü öge saptanarak aşağıda sunulacaktır. Öncelikle çevirmenlerin yaptıkları değiştirme örneklerine bölüm başlıklarıyla başlamak yerinde olacaktır.

Old Tom And Nancy (bölüm başlığı 2)	(Ü.Tamer) <u>Tom Baba</u> ile Nancy	(C. Serbest) İhtiyar Tom ve Nancy
Before the Ladies' Aid (bölüm başlığı 12)	Yardımsevenler Derneği'nde	<u>Bayan Polly</u>
Just a Matter of Jelly (bölüm başlığı 14)	<u>Başkasına Giden Yemek</u>	Paça Meselesi
Just Like a Book (bölüm başlığı 17)	Kitaplardaki Gibi	Tıpkı <u>Romanlardaki</u> Gibi

Yukarıdaki tabloda sunulan dört bölüm başlığının çevirilerinde çevirmenler bazı sözcükleri çevirilerinde değiştirmişlerdir. İkinci bölüm başlığı olan “Old Tom and Nancy” çevirmen Cevdet Serbest tarafından “İhtiyar Tom ve Nancy” olarak aktarılmıştır. Bu başlığı, çevirmen Ülkü Tamer ise “Tom Baba ile Nancy” şeklinde aktararak çevirisine yaratıcılığını katmıştır. On ikinci bölümün başlığı olan “Before the Ladies' Aid” Ülkü Tamer tarafından “Yardımsevenler Derneği'nde” olarak aktarılmıştır. Ancak Cevdet Serbest bu başlığı “Bayan Polly” şeklinde tamamen değiştirmiştir. On dördüncü bölümün başlığı olan “Just a Matter of Jelly” Cevdet Serbest tarafından “Paça Meselesi” olarak aynen aktarılmışken, Ülkü Tamer bu başlığı “Başkasına Giden Yemek” olarak değiştirmiştir. Bu düzenlemeyi, yaratıcılığının bir parçası olarak yapmış olduğu varsayılabilir. Bölüm başlıklarıyla ilgili son düzenleme ise, on yedinci bölümün “Just Like a Book” isimli başlığında yapılmıştır. Bu başlığı Ülkü Tamer “Kitaplardaki Gibi” şeklinde aktarırken, Cevdet Serbest “Tıpkı Romanlardaki Gibi” şeklinde aktararak “kitap” sözcüğünü “roman” sözcüğüyle değiştirmiştir. Aşağıdaki örnekte değiştirilen bir sözcük söz konusudur.

“... her frightened submission to her mistress, was no saint.” (s. 8)

“... ama doğrusu melek de değildi.” (Ü. Tamer, s. 9)

“...saygıya rağmen, bir azize sayılmazdı.” (C. Serbest, s. 6)

Yukarıda verilen örnekte kaynak metinde yer alan “saint” sözcüğü Cevdet Serbest tarafından “azize” şeklinde aynen aktarılmışken, Ülkü Tamer “azize” yerine “melek” sözcüğünü kullanarak çocuk okurların sözcük dağarcığında var olan bir sözcük tercih etmiştir. Aşağıdaki örnekte de değiştirilen öğeler söz konusudur.

“... and it seems as if she’s been feedin’ on wormwood an’ thistles ever since- she’s that bitter an’ prickly ter deal with.” (s. 12)

“... o zamandan beri de bambaşka bir insan oldu çıktı... herkesi kırıyor incitiyor.” (Ü. Tamer, s. 12)

“... ve o zamandan beri ateş ya da diken üstünde yürüyormuş gibi görünüyor, o yüzden böyle katı ve acımasız.” (C. Serbest, s. 9)

Yukarıdaki örneğe bakıldığı zaman kaynak metinde yer alan “wormwood” ve “thistle” sözcüklerinin çevirmenler tarafından değiştirildiği görülmektedir. Ülkü Tamer, kaynak metinde geçen bu deyimsel ifade yerine “bambaşka bir insan olup çıkmak”, Cevdet Serbest ise “ateş ya da diken üstünde yürümek” gibi deyimsel ifadelerle aktarmayı tercih etmiştir. Kimi zaman çevirmenler kaynak metindeki harfleri de değiştirebilmektedirler.

“Yes- that Father’s gone o heaven to be with mother and...” (s. 19)

“Evet... habam cennet’e gitti, annemle ötekilerin yanına...” (Ü. Tamer, s.17)

“Tabii... biliyorsunuz, habam, annem ve ailenin diğer üyeleriyle buluşmak için...” (C. Serbest, s.14)

Yukarıda verilen örnekte kaynak metinde Pollyanna’nın babasının anlatıldığı bir cümlede “Father” sözcüğünün ilk harfi büyük olarak kullanılmıştır. Kaynak eserin bütününe bakıldığı zaman da bu böyledir. Ancak, çeviri eserlerde “baba” sözcüğünün ilk harfi büyük olarak aktarılmamıştır. Kaynak eserde yazarın bu sözcüğün ilk harfini büyük yazarak vermeye çalıştığı bir ileti olduğunu

varsayabiliriz. Ancak, çevirmenlerin yapmış oldukları bu harf değişikliği ile bu ileti çeviri metinlerde bulunmamaktadır. Aşağıdaki örnek çevirmen yaratıcılığına bir örnek olabilir.

“Well, I’m sure it–it’ll be all right.” (s. 19)

“Neyse zararı yok... bu da iyi.” (Ü. Tamer, s. 16)

“Evet, eminim ki her şey yolunda gidecek...” (C. Serbest, s. 14)

Yukarıdaki örnekte çevirmen Ülkü Tamer’in kaynak cümleyi, kendi yaratıcılığını kullanarak nasıl değiştirmiş olduğunu görmek mümkündür. Aşağıdaki örnekte de aynı çevirmenin bir başka yaratıcılığı söz konusudur.

“You bet your life there is...” (s. 20)

“Hem de öyle bir var ki...” (Ü. Tamer, s. 17)

“Var olduğu konusunda, hayatınıza bahse girebilirsiniz...” (C. Serbest, s. 15)

Yukarıda verilen kaynak cümlelerin çevirisinde çevirmen Ülkü Tamer’in yaratıcılığını görmek mümkündür. Bir sonraki örnekte ise yine bir değiştirme söz konusudur.

“It’ll be more fun here now, with that kid ‘round, than movin’-picture shows, every day!” (s. 23)

“Bu çocuk burada ya artık, her gün film seyrediyor gibi olacağız! Eğleneceğiz!” (Ü. Tamer, s. 19)

“Burada, bu çocuk ortalardayken, tiyatrodakinden fazla eğlence çıkar bize hergün.” (C. Serbest, s. 17)

Yukarıda verilen örnekte “moving picture” sinema filmi anlamına gelirken Cevdet Serbest bunu “tiyaro” şeklinde aktararak bir değişikliğe gitmiştir. Aşağıda

verilen örnekte ise kaynak metinde yer alan iki sıfat, çeviri metinde tek bir sıfatla değiştirilmiştir.

“Pollyanna, had fairly flown across the room and flung herself into her aunt’s scandalized, unyielding lap.” (s. 24)

“... pek de konuksever olmayan kucağına atmıştı.” (Ü. Tamer, s. 20)

“... şaşkınlaşmış teyzesinin kucağına atıverdi kendini. (C. Serbest, s.18)

Kaynak metinde, Pollyanna’nın teyzesinin kucağı için kullanılan sıfatlar Ülkü Tamer tarafından “pek de konuksever olmayan kucak” şeklinde değiştirilmiştir. Cevdet Serbest ise, bu sıfatları kullanmayarak, bu sıfatlar yerine “şaşkınlaşmış teyzesinin kucağı” ifadesini kullanmayı tercih etmiştir.

“You did? And you knew my mother, really—when she was just a little earth angel, and not a Heaven one? (s. 46)

“... gökyüzü meleği olmadan önce, küçücük bir yeryüzü meleğiyken?” (Ü. Tamer, s. 34)

“... henüz cennet meleği olmadan, daha küçük bir yeryüzü meleği olduğu zamanlarda mı?” (C. Serbest, s. 33)

Yukarıda verilen örnekte kaynak metinde geçen “Heaven” sözcüğü Cevdet Serbest tarafından “cennet” olarak aktarılmışken, Ülkü Tamer bu sözcüğü “gökyüzü” şeklinde çevirmeyi uygun bulmuştur.

“And I wouldn’t have to half try to be glad, either, for I like best to read to myself—on account of the big words, you know.” (s. 52)

“...kendi kendime okumayı çok severim, yalnız harfler ne kadar büyük olursa o kadar iyi.” (Ü. Tamer, s. 38)

“... mutlu olmak için kendimi zorlamama de gerek kalmaz, zor sözcükler geçer de ondan, anlıyorsunuz ya.” (C. Serbest, s. 37)

Yukarıda verilen örnekte kaynak metinde yer alan “big words” ifadesi için Ülkü Tamer “harflerin büyük olması” gibi bir ifade kullanmıştır ki kaynak metinde söylenmek istenen aslında bu değildir. “Big words” erek dile, Cevdet Serbest’in çevirisinde kullanmış olduğu “zor sözcükler”, bir başka deyişle okunması zor olan sözcükler olarak çevrilebilir. Dolayısıyla Ülkü Tamer’in çeviriyi değiştirerek anlamı da tamamen değiştirmiş olduğunu söylemek mümkündür. Bir sonraki örnekte ise çevirmenlerin, ideolojik yaklaşımlar nedeniyle değiştirme yapabilecekleri gözlenmektedir.

“Oh, for the heathen, surmised Pollyanna. “How perfectly splendid! That’s denying yourself and taking up your cross. I know father told me.” (s. 82)

“Ne güzel! diye bağırdı Pollyanna. “Müsrif değil demek! Babam hep söylerdi, müsrif olmak iyi bir şey değilmiş.” (Ü. Tamer, s. 57)

“Günahkârlar için, dedi Pollyanna. Ne kadar güzel! Her şeyden vazgeçip kendini onlara adanmış. Biliyorum, babam söylemişti. (C. Serbest, s. 59)

Bu örnekte çocuk edebiyatı çevirilerinde sıklıkla karşılaşılan bir değiştirme söz konusudur. Kaynak metinde, erek okur kitlesi için kültürel, dini ya da ahlaki açıdan kırıcı olabilecek bazı ifadeler çevirmen tarafından değişikliğe uğratılabilir. Kaynak cümlede geçen “heathen” sözcüğü kaynak eserde sık tekrarlanan bir sözcüktür ve “dinsiz”, “putperest” gibi kırıcı ve hakaret içeren bir sözcüktür. Bu yüzden bu sözcüğün çocuk okur kitlesi için uygun bir sözcük olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Ülkü Tamer bu sözcüğün yerine “müsrif” sözcüğünü kullanarak hem sözcüğü hem de eserde verilmek istenen mesajı tamamen değiştirerek aktarmıştır. Dolayısıyla Hristiyanlık diniyle ilgili olan “that’s denying yourself and taking up your cross” cümlesini de tamamen değiştirmek durumunda kalmıştır. “Heathen” sözcüğüyle ilgili yapılmış olan diğer değiştirmeler de aşağıda verilmiştir.

“Some years he jest travels, week in and week out, and it’s always in heathen countries—Egypt and Asia and the Desert of Sarah, you know.’ (s. 83)

“Sık sık yolculuğa çıkarmış, hep sıcak ülkelere gidermiş, Mısır’a, Asya’ya, çöllere.” (Ü.Tamer, s. 57)

“Bazen haftalarca seyahat eder, hep sıcak ülkelere gidermiş, Mısır’a, Asya’ya, sahra çölllerine...” (C. Serbest, s. 59)

Bu örnekte, kaynak metinde yer alan “heathen countries” sözcüğü için her iki çevirmen de değişiklik yapmıştır. Kaynak eserde adı geçen ülkeler için kullanılan ve hakaret anlamına gelebilecek bu ifadeyi “sıcak” sözcüğüyle değiştirmişlerdir. Bir sonraki örnekte yine aynı sözcük için yapılan değişiklik sunulmuştur.

“Of course not—if he’s saving it for the heathen,’ declared Pollyanna.” (s. 84)

“Tabii harcamaz... yolculuk için saklıyorsa parasını.” (Ü. Tamer, s. 57)

“Tabii ki harcamaz, onları günahkârlar için biriktiriyor, dedi Pollyanna” (C. Serbest, s. 60)

Bu örnekte kaynak metindeki “for the heathen” ifadesi için yalnızca Ülkü Tamer değişiklik yapmıştır. Bu ifade yerine “yolculuk için” şeklinde bir ifade kullanarak hakaret içeren bu sözcüğe çevirisinde yine yer vermemiştir. Cevdet Serbest ise bir önceki örnekte yaptığı değişikliğin aksine, “günahkârlar için” şeklinde çevirmiştir. Bir sonraki örnekte, yine aynı sözcük için çevirmenlerin tercihlerini görmek mümkündür.

“That’s what father always did, when he wanted anything—educating the heathen and new carpets, you know.” (s. 109)

“... sözün gelişi okuma yazma bilmeyenlere okuma yazma öğretmek...” (Ü. Tamer, s. 74)

“... putperestleri okutmak ya da...” (C. Serbest, s.78)

Kaynak eserde dördüncü kez tekrarlanmış olan “heathen” sözcüğü için bu örnekte yine erek dile farklı şekillerde aktarmalar söz konusudur. Ülkü Tamer bu örnekte “heathen” sözcüğü için “okuma yazma bilmeyenler” şeklinde bir aktarımı uygun görürken, Cevdet Serbest ise yukarıdaki örneklerde genel olarak “günahkâr” sözcüğünü kullanmışken, bu örnekte “putperest” sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir. Aşağıda “heathen” sözcüğünün kaynak eserde beşinci kez kullanıldığı örnekte çevirmenlerin tercihleri verilmiştir.

“Not but that it’s good, of course, to send money to the heathen...” (s. 117)

“Uzaklardaki çocuklara yardım etmek de güzel şey...” (Ü. Tamer, s. 78)

“Tabii ki putperestlere para göndermek de iyi bir şey...” (C. Serbest, s. 83)

Kaynak eserde “heathen” sözcüğünün beşinci kez tekrarlanmış olduğu bu örnekte çevirmenlerden Ülkü Tamer, “heathen” sözcüğü için “uzaklardaki çocuklar” ifadesini uygun görmüştür. Ülkü Tamer ayrıca para göndermeyi yardım etmekle değiştirmiştir. Cevdet Serbest ise “heathen” sözcüğü için bir önceki örnekte olduğu gibi “putperest” sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir. Aşağıda ise son kez tekrarlanan bu sözcüğe karşı çevirmenlerin yaklaşımları sunulmuştur.

“About your money, you know—denying yourself, and saving it for the heathen” (s. 143)

“Kendinizi sıkıntıya sokup para biriktiriyormuşsunuz. Yabancı ülkelerde harcamak için. Yardımda bulunmak için.” (Ü. Tamer, s. 93)

“Paranızdan bahsediyorum, putperestler için biriktirdiğiniz paradan.” (C. Serbest, s. 100)

Daha önceki örneklerde olduğu gibi çevirmen Ülkü Tamer, “heathen” sözcüğünü çevirmemeyi tercih etmiştir. Ancak her çevirisinde aynı sözcük için başka bir sözcük kullanmıştır. Bu kez “yabancı ülkelerde harcamak” ifadesini uygun bulmuştur. Cevdet Serbest ise kaynak metne her zamanki gibi daha sadık davranarak diğer örneklerde de olduğu gibi “putperest” sözcüğünü tercih etmiştir. Aşağıdaki örnekte yine bir değiştirme söz konusudur.

“It seemed that their society was famous for its offering to Hindu missions, and several said they should die of mortification if it should be less this year.”

(s. 116)

“... bu yıl yardım etmezlerse ünlerinden olurlardı.” (Ü. Tamer, s. 78)

“... her senekinden daha az yardım göndermeyi bir hakaret olarak algılıyordu.” (C. Serbest, s. 83)

Yukarıdaki örnekte kaynak metinde yer alan “die of mortification” ifadesi “utançtan ölmek” olarak erek dile deyimsel bir şekilde çevrilebilirken, Ülkü Tamer “ününden olmak”, Cevdet Serbest ise “hakaret olarak algılamak” şeklinde çevirerek ifadeyi ve dolayısıyla anlamı da değiştirmişlerdir. Aşağıda yine farklı bir şekilde aktarılan bir örnek bulunmaktadır.

“Hurt? Oh, no! I’m just taking a siesta in the sunshine, snapped the man irritably. (s. 120)

“Yaralı mı? Hayır! Güneş banyosu yapıyorum...” (Ü. Tamer, s. 80)

“Yaralı mı? Ah, hayır! Sadece gün ışığında siesta yapıyordum...” (C. Serbest, s. 85)

Yukarıda sunulan örnekte hem kaynak hem de erek dilde kullanılan bir sözcük olan “siesta” öğle uykusuna yatmak anlamına gelmektedir. Ancak çevirmen Ülkü Tamer bu sözcüğü güneş banyosu yapmakla değiştirmiştir. Cevdet Serbest ise

“siesta” sözcüğünü, bu sözcüğün erek dilde de bir yeri olması nedeniyle çevirisinde aynen kullanmıştır. Aşağıdaki örnekte çevirmenler tarafından değiştirilen bir sözcük sunulmuştur.

“This key will admit you to the side door under the portecochere. Do you know what a porte-cochere is?” (s. 121)

“Yan kapıyı açarsın bu anahtarla. İçeri girersin. Portmanto’nun yanında bir kapı var. Portmanto nedir, bilir misin?” (Ü. Tamer, s. 81)

“Bu anahtar büyük kapının altındaki yan kapıyı açmanı sağlar. Büyük kapıdan ne kastettiğimi biliyor musun?” (C. Serbest, s. 86)

Yukarıda sunulan örnek, çevirmenlerin kimi zaman keyfi bir şekilde kaynak metindeki bir takım öğeleri değiştirebildiklerini göstermektedir. Kaynak metinde birkaç kez kullanılmış olan “porte-cochere” sözcüğü, erek dilde özellikle altından at arabalarının geçtiği üzeri kapalı büyük bir kapı anlamına gelmektedir. Ancak çevirmenlerden Ülkü Tamer bu sözcüğü portmanto sözcüğüyle değiştirerek keyfi bir düzenlemede bulunmuştur diyebiliriz. Cevdet Serbest ise, sözcüğü “büyük kapı” şeklinde erek dile aynen aktarmıştır. Bir diğer gereksiz olarak değerlendirilebilecek değişiklik de aşağıda verilmiştir.

“The telephone card was not on its hook; it was on the floor.” (s. 124)

“Telefon rehberi masada değildi, yerdeydi.” (Ü. Tamer, s. 82)

“Telefon fihristi çivisine asılı değildi.” (C. Serbest, s. 87)

Bu örnekte kaynak metne göre telefon rehberi bir kanca ya da çengele asılıyken, Ülkü Tamer çevirisinde “çengel” sözcüğünü “masa” sözcüğüyle değiştirmiştir. Çevirmen Cevdet Serbest ise “çengel” sözcüğüne benzer bir sözcük

olan “çivi” sözcüğünü kullanmıştır. Aşağıda verilen örnekte ise değiştirilen meslekler söz konusudur.

“... and I might as well go to ribbon-selling and ditch-digging for all the money we’d get out of nursing and doctoring...” (s. 138)

“Yoksa sen de ben de bu işten para kazanamaz, topu atar, işportacılığa başladık.” (Ü. Tamer, s. 91)

“...sen ve ben para kazanmak için doktorluk ve hastabakıcılık yerine kurdele satmaya ve yol kazmaya başlayabiliriz...” (C. Serbest, s. 97)

Bu örnekte kaynak metinde yer alan “ribbon-selling” ve “ditch-digging” mesleklerini, çevirmen Ülkü Tamer “işportacılık” olarak çevirmiştir. Ayrıca kaynak metindeki “nursing” ve “doctoring” mesleklerini sadece “bu işten” şeklinde çevirerek çevirisinde değişiklik yapmıştır. Verilmiş olan örnekteki cümlenin aslında Ülkü Tamer tarafından tamamen değiştirilmiş olduğunu söylemek mümkündür. Cevdet Serbest ise Ülkü Tamer’in aksine çevirisinde herhangi bir değişiklik yapmamıştır. Bir sonraki örnekte ise çocuk okurlar için uygun olmayan bir sözcük değiştirilmiştir.

“...to say I’m glad because of a fool woman who disarranges the whole house...” (s. 142)

“Hizmetçi ortalığı dağıtıyor...” (Ü. Tamer, s. 93)

“...değiştiren aptal bir kadımla...” (C. Serbest, s. 100)

Kaynak metinde yer alan “fool woman” ifadesi çocuk okurlar için uygun bir tanım değildir. Dolayısıyla çevirmen Ülkü Tamer, “aptal kadın” tanımını hizmetçi sözcüğüyle değiştirmiştir. Bu düzenlemenin doğru bir tercih olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Cevdet Serbest, çevirisinde herhangi bir sansür uygulamayarak sözcüğü aynen aktarmıştır. Bir sonraki örnekte yine bir sansür söz konusudur.

“... it’ll be there if that confounded woman hasn’t ...” (s.163)

“... o beceriksiz kadın ortalığı düzene sokmak için...” (Ü. Tamer, s. 105)

“Şu lanet kadın düzenleme yaparken...” (C.Serbest, s. 114)

Bu örnekte kaynak metinde yer alan “confounded” sözcüğü çocuk okurlar için uygun bir sözcük değildir. Dolayısıyla, çevirmen Ülkü Tamer “lanet” sözcüğünü “beceriksiz” sözcüğüyle değiştirmiştir. Ancak Cevdet Serbest bu sözcüğü çevirisinde aynen kullanmayı tercih etmiştir. Aşağıda ise tamamen değiştirilmiş bir cümle örnek olarak verilmiştir.

“Miss Hunt did not reply. She could not trust herself to speak just then.” (s. 243)

“Bayan Hunt cevap vermedi. Biliyordu, ağzını açsa hüngür hüngür ağlayacaktı.” (Ü. Tamer, s. 148)

“Bayan Hunt karşılık vermedi. O anda konuşabileceğini sanmıyordu.” (C. Serbest, s. 170)

Bu örnekte çevirmenin yaratıcılığını görmek mümkündür. Kaynak metinde altı çizili cümlede “bilmek” ya da “hüngür hüngür ağlamak” gibi sözcükler bulunmamasına rağmen, Ülkü Tamer’in çevirisinde bu sözcükler vardır. Ancak bu değişikliklere rağmen, Ülkü Tamer kaynak cümlelerin sahip olduğu mesajı vermekte başarılı olmuştur. Cevdet Serbest ise kaynak metne daha sadık bir çeviri yapmıştır. Aşağıdaki örnekte gereksiz yapılmış bir değişiklik söz konusudur.

“John Pendleton, wealthy, independent, morose, reputed to be miserly and supremely selfish, to adopt a little boy—and such a little boy?” (s. 251)

“Zengin, huysuz, asık yüzlü, üstelik cimri ve son derece bencil...” (Ü. Tamer, s. 153)

“Zengin, özgür, somurtkan, son derece bencil ve ...” (C. Serbest, s. 176)

Yukarıda sunulan örnekte kaynak metinde altı çizili olan “independent” sözcüğü çevirmen Ülkü Tamer tarafından bağımsız ya da özgür yerine “huysuz” olarak değiştirilmiştir. Ancak bu değişikliğin gerekli bir düzenleme olmadığını söylemek yerinde olacaktır. Aşağıda yine aynı çevirmenin yaptığı bir sözcük değişikliği sunulmuştur.

“It’s for Pollyanna, and I’d walk over hot coals for her, or face you...” (s. 279)

“Onun uğruna ateş üstünde bile yürürüm, sizin karşınıza bile çıkarım... (Ü. Tamer, s. 170)

“Onun için seve seve yanan kömürlerin üzerinde yürüyebilir...” (C. Serbest, s. 196)

Bu örnekte çevirmen Ülkü Tamer’in “kömür” yerine “ateş” sözcüğünü kullanarak yapmış olduğu değişiklik, kaynak metinde verilmek istenen anlamı vermekte bir sorun yaratmamıştır. Son olarak aşağıdaki örnekte erek kültüre yabancı gelebilecek bir sözcüğün başka bir sözcükle değiştirilmesi sunulmuştur.

“Even Black Tilly who washes the floor, looked through the piazza window and called me ‘Honey’...” (s. 286)

“Yerleri silen Marsık Tilly bile aradaki pencereden bana bakıp...” (Ü. Tamer, s.174)

“Yerleri silen Kara Tilly bile küçük pencereden bakıp, ağlamadığı...” (C. Serbest, s. 202)

Çocuk edebiyatına ait eserlerin çevirilerinde, çevirmenlerin yapmış oldukları düzenlemelerden değiştirme stratejisiyle ilgili olarak kaynak metin ve çeviri metinlerin karşılaştırılmasında saptanan son örnek yukarıda verilmiştir. Bu örnekte

kaynak metinde yer alan “piazza window” erek kültür için yabancı bir pencere şeklidir diyebiliriz. Dolayısıyla çevirmenler bu sözcüğü aynen aktarmak yerine değiştirerek çevirmişlerdir.

Bu bölümde çocuk edebiyatı çevirisinde çevirmenlerin çevirilerinde yaptıkları düzenlemelerden değiştirme üzerinde durulmuştur. Değiştirme, özellikle Zohar Shavit’in öne sürmüş olduğu, çevirmenlerin çevirileri esnasında kendilerine tanıdığı oldukları özgürlüklerden, bir başka deyişle çevirilerinde yaptıkları düzenlemelerden bir tanesidir. Kaynak metin ve çevirileri incelendiği zaman yukarıda sıralanan örneklerinde gösterdiği gibi kendisine metninde değişiklik yapma özgürlüğünü en fazla tanıdığı olan çevirmenin Ülkü Tamer olduğunu söylemek mümkündür. Genellikle bu değişiklikler, çocuk edebiyatına özgü ilke ve kısıtlamalara yönelik yapılmıştır. Ancak keyfi ya da gereksiz olarak tanımlanabilecek bir takım değişiklikler de mevcuttur.

d) Kısaltma

Kısaltma, çocuk edebiyatı çevirilerinde çevirmenlerin çevirilerinde çok sık yaptıkları düzenlemelerden bir diğeridir. Kaynak metnin çocuk okurlar için fazla uzun ve fazla karmaşık olduğu ya da çocuklar için uygunsuz olabilecek bir takım ifadeler içerdiği durumlarda çevirmenler kaynak metinden bir takım öğeleri çıkararak metni çocuk okur için daha okunabilir hale getirmek amacıyla kısaltma yapabilirler. Aşağıda çevirmenlerin kısaltmış oldukları paragraf sunulmuştur.

“I—just—wish—I could—dig—out the corners—of—her—soul!” she muttered jerkily, punctuating her words with murderous jabs of her pointed cleaning-stick. ‘There’s plenty of ‘em needs cleanin’ all right, all right! The idea of stickin’ that blessed child ‘way off up here in this hot little room—with no fire in the winter, too, and all this big house ter pick and choose from! Unnecessary children, indeed! Humph!’ snapped Nancy, wringing her rag so hard her fingers ached from the strain; ‘I guess it ain’t CHILDREN what is MOST unnecessary just now, just now!’” (s. 8)

“Kelimleri süpürge vuruşlarıyla noktalararak, ‘Keşke... onun... ruhunun da... köşelerini... böyle... temizleyebilseydim!’ diye söylendi. ‘Adamakıllı bir temizlik ister ruhu! O minnacık çocuğu bu fırın gibi odaya tıkmak... kışın dersin buz gibi; koskoca evde kala kala bir bu oda mı kaldı sanki! Dünya zaten kalabalıkmış! Hıh!’ Elindeki bezi öyle sıktı ki Nancy parmakları acıdı. ‘Çocuklar gereksizmiş! Gereksiz olan çocuklar değil, onun gibileri!’” (Ü. Tamer, s. 10)

“Keşke – onun – ruhunun – köşelerini – kazıyabilseydim! Diye homurdanıyordu kesik kesik, sivri uçlu temizlik sopasının uçlarını birini öldürmek kastıyla batırıyormuşçasına çıkıyordu sözcükler ağzından.” (C. Serbest, s. 6)

Ülkü Tamer yukarıda verilen paragrafı çevirmişken, Cevdet Serbest bazı cümleleri çıkarmak yoluyla paragrafı kısaltmıştır. Cevdet Serbest’in kısaltmış olduğu bu paragrafta, çocukların gereksiz olduğunu ima eden bazı cümleler vardır. Dolayısıyla Cevdet Serbest bu cümlelerin çocuklar için uygun olmayacağı gerekçesiyle paragrafı kısaltmış olabilir. Aşağıda verilen kısaltma örneğinde ise kaynak metinde yer alan bazı cümleler çıkarılarak çeviri metin kısaltılmıştır.

“Yes, ma’am.’ Pollyanna sighed. The Ladies’ Aid taught me that. But I had an awful time. Mrs. Jones didn’t believe in holding your needle like the rest of ‘em did on buttonholing, and Mrs. White thought backstitching ought to be taught you before hemming (or else the other way), and Mrs. Harriman didn’t believe in putting you on patchwork ever, at all.’ (s. 52)

“İçini çekerek, evet efendim, dedi Pollyanna. Yardımsevenler Derneğinde öğretiler. Korkunç bir şeydi. İlik açmayı Bayan Jones başka türlü gösteriyordu, ötekiler başka türlü. Bayan White, teyeli etek bastırmadan önce öğretmek istiyordu. Bayan Harriman ise, yama denen şeye hiç mi hiç inanmıyordu.” (Ü. Tamer, s. 38)

“Evet, efendim, diyerek iç çekti Pollyanna. Kadınlar Yardım Birliğinde öğretilmişti. Ama çok kötü zamanlardı benim için. Bayan Jones başkalarının ilik yaparken iğneyi tutma şekillerini beğenmiyordu, Bayan White iğne ardının karşılık

almadan önce gösterilmesi gerektiğini düşünüyordu (ya da tersi), Bayan Harriman da yama işinin öğretilmesine hiç sıcak bakmıyordu. (C. Serbest, s. 38)

Kaynak metinden alınan yukarıdaki paragrafta dikiş dikmekle ilgili ayrıntılı bilgilerin anlatıldığı görülmektedir. Çevirmen Ülkü Tamer, bu cümlelerin çoğunluğunu daha basit hale getirerek paragrafı kısaltmıştır. Erek okur kitlesinin çocuklar olduğu düşünüldüğünde, neredeyse yetişkinlerin dahi anlamakta zorluk çekebileceği bu bölüm için çevirmenin vermiş olduğu kararın yerinde olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bir diğer yandan, çevirmen Cevdet Serbest bu bölümü kısaltmadan aktarmıştır.

“Fitting Pollyanna with a new wardrobe proved to be more or less of an exciting experience for all concerned. Miss Polly came out of it with the feeling of limp relaxation that one might have at finding oneself at last on solid earth after a perilous walk across the very thin crust of a volcano. The various clerks who had waited upon the pair came out of it with very red faces, and enough amusing stories of Pollyanna to keep their friends in gales of laughter the rest of the week. Pollyanna herself came out of it with radiant smiles and a heart content; for, as she expressed it to one of the clerks: ‘When you haven’t had anybody but missionary barrels and Ladies’ Aiders to dress you, it IS perfectly lovely to just walk right in and buy clothes that are brand-new, and that don’t have to be tucked up or let down because they don’t fit!’ (s. 57)

“Pollyanna’ya yeni elbiseler almak, herkes için heyecanlı bir çeşit serüven oldu. Sonunda, Bayan Polly, kızgın bir yanardağın tepesinde tehlikeli yürüyüşler yaptıktan sonra ayağını yere basmış gibiydi. Tezgâhtarların kıpkırmızıydı yüzleri, artık hafta boyunca Pollyanna’nın eğlenceli davranışlarını anlatacaklardı tanıdıklara, hem de kahkahalar atarak. Pollyanna gülümsüyordu, ışıl ışıldı, mutluydu; tezgâhtarların birine ne demişti: Yardım sandığından çıkan ya da Yardımsevenlerin verdiği elbiseleri giymeye benzemiyor bu ne bedenini büyüteceksin, ne de eteğini kısaltacaksın; mağazaya girip yepyeni elbiseler almak güzel şeymiş doğrusu!” (Ü. Tamer, s. 41)

“Pollyanna’ya yeni bir gardırop düzme işi, ilgili herkes için küçük bir heyecan dalgası yaratması yaratmıştı. Her şey tamamlandığında, Bayan Polly, bir volkanın ince kabuğu üstünde dolaştıktan sonra tehlikeden kurtulup toprağa ayak basmış gibi hissediyordu kendini. Bu ikiliyi karşılayan bütün tezgâhtarlar çok eğlenmişti ve Pollyanna’dan haftanın kalan günlerinde arkadaşlarını kahkahadan kırıp geçirecek birçok eğlenceli hikâye öğrenmişlerdi. Pollyanna da alışverişten parlak bir gülümseme ve hafiflemiş bir yürekle döndü, tezgâhtarlardan birine de değdi gibi, ‘İnsanın misyona gelen kıyafetlerden başka giyeceği ve Kadınlar yardım Birliğinden başka kimsesi yokken, bir dükkâna girip de sökülüp dikilmesine gerek duyulmayan elbiseler satın alması harika bir şey.’”

Yukarıda verilen örnekte çevirmen Ülkü Tamer kaynak metindeki bazı cümleleri çıkarmak ve bazı cümleleri de sadeleştirmek suretiyle çeviri metninde kısaltma yapmayı uygun bulmuştur.

“That little thing HAS got a knack with hair and no mistake,’ she muttered under her breath. ‘I declare, I didn’t know it could look so pretty. But then, what’s the use?’ she sighed, dropping the little glass into the bedclothes, and rolling her head on the pillow fretfully.” (s.76)

“Saçımı bir şeye benzetti. Bu kadar güzel olabileceğini bilmiyordum. Ama ne faydası var? diye çekti, başını yastığa gömdü.” (Ü. Tamer, s. 53)

“Şu küçük kız gerçekten de saç yapmayı biliyor, diye mırıldandı kendi kendine. Böyle hoş olacağını bilmediğimi itiraf ediyorum. Ama peki ne işe yarayacak bu? diye iç çekti, aynayı yatağın üzerine bıraktı, yastığın üzerindeki başını sıkıntılı sıkıntılı sağa sola çevirdi.” (C. Serbest, s. 54)

Yukarıda sunulan örnekte Ülkü Tamer’in paragrafı kısaltmış olduğu görülmektedir. Bu kısaltmada, bazı yan cümleler çevrilmeyerek çeviri metin sadeleştirilmiştir. Ancak bu kısaltmanın gerekli bir düzenleme olmadığını söylemek

mümkündür. Cevdet Serbest ise, kaynak metne sadık kalarak kısaltma yapmamıştır. Aşağıda yine aynı çevirmenin yapmış olduğu kısaltma görülmektedir.

“Why, n-no, of course not,’ rejoined Milly, in hasty conciliation, as she reached for the medicine bottle. ‘It’s only—well, you know very well that I’ve tried to get you to have a lighter room for ages and you wouldn’t.” (s. 77)

“Tabii kalmayacaksın! Dedi sevinçle. Biliyorsun ne kadar istemiştin perdeleri açmayı... sen karşı koymuştun.” (Ü. Tamer, s. 53)

“Tabii ki, gerek yok, dedi Milly, uysal bir tavırla ilaç şişesine uzanırken. Sadece, sadece, ben defalarca odaya biraz ışık girsin diye uğramıştım, ama hiç istememiştin.” (C. Serbest, s. 55)

Bu örnekte, çevirmen Ülkü Tamer kaynak metindeki bazı yan cümleleri çıkararak, bazı sözcükleri de değiştirerek çeviri metni kısaltmıştır. Cevdet Serbest bu paragrafı da aynen aktarmıştır. Bir sonraki örnekte ise yine uzun bir paragraf çeviride kısaltılmıştır.

“A great many ladies talked then, and several of them talked all at once, and even more loudly and more unpleasantly than before. It seemed that their society was famous for its offering to Hindu missions, and several said they should die of mortification if it should be less this year. Some of what was said at this time Pollyanna again thought she could not have understood, too, for it sounded almost as if they did not care at all what the money DID, so long as the sum opposite the name of their society in a certain ‘report’ ‘headed the list’—and of course that could not be what they meant at all! But it was all very confusing, and not quite pleasant, so that Pollyanna was glad, indeed, when at last she found herself outside in the hushed, sweet air—only she was very sorry, too: for she knew it was not going to be easy, or anything but sad, to tell Jimmy Bean to-morrow that the Ladies’ Aid had decided that they would rather send all their money to bring up the little India boys than to save out enough to bring up one little boy in their own town, for which they would not get

‘a bit of credit in the report,’ according to the tall lady who wore spectacles.” (s. 116-117)

“Bu tekliften sonra birçok kadın konuştu; bazıları bir ağızdan konuşular. Dernekleri, Hintlilere yardımla ün kazanmıştı; bu yıl yardım etmezlerse ünlerinden olurlardı. Konuşulanların bazılarını yine anlamadı Pollyanna; anlaşılın dernek üyeleri, paranın sağlayacağı faydaya önem vermiyorlardı, parayı gönderip rapor hazırlamaya önem veriyorlardı. Karmakarışık tatsız konuşmalardı bunlar; Pollyanna kendini dışarıda açık havada bulunca sevindi... ama üzüldü de! Jimmy Bean’e güzel bir haber vermeyecekti ertesi gün; paranın kendi kasabalarından bir çocuğa değil de, Hindistan’daki çocuklara gönderileceğini, gözlüklü uzun boylu kadına bakılırsa, bu konuda uzun bir rapor hazırlanacağını bildirmek zorunda kalacaktı. (Ü. Tamer, s. 78)

“ Birçok kadın hep bir ağızdan konuşmaya başlamıştı, hatta bazıları daha da yüksek sesle ve öncekinden daha da keyifsiz bir ses onuyla konuşuyordu. Görüntüye bakılırsa, bunların birliği Hindistan’daki misyonlara yaptıkları yardımlarla ünlüydü, kimileri her senekinden daha az yardım göndermeyi bir hakaret olarak algılıyordu. Hatta bir ara Pollyanna söylenenleri anlamadığını düşünmeye başlamıştı, çünkü kadınlar toplanan paranın ne işe yarayacağından çok adlarının listenin başında olmasıyla, adlarının karşısında belirli bir toplamdan daha düşük bir miktarın yazılmasıyla ilgiliymişler gibi görünüyorlardı. Ama bunların hepsi çok kafa karıştırıcı ve hiç de hoş olmayan şeylerdi. Bu nedenle Pollyanna kendini dışarı atıp temiz havaya çıkınca sevindi, ama üzgündü aynı zamanda. Çünkü ertesi gün Jimmy Bean’e Kadınlar Birliği’nin biriktirdiği paraları, orada bulunanlar arasındaki yaşlı, gözlüklü bir kadının da dediği gibi, ‘adlarının yanına bir kredi kazandırmayacak’ kendi kasabalarındaki bir çocuğu yetiştirmek için değil de Hindistan’daki küçük çocukların eğitilmesi için göndermeye karar verdiklerinin anlatmanın o kadar kolay olmayacağını biliyordu.” (C. Serbest, s. 83)

Bu örnekte yine kısaltma yapmış olanın çevirmen Ülkü Tamer olduğu görülmektedir. Kaynak metinden seçilen bu paragraf oldukça uzun ve karmaşık cümleler içermektedir. Ayrıca anlatılan konu çocuk okurların ilgisini çekmeyecek, belki de bu tarz bir anlatım onların kafalarını karıştıracaktır. Dolayısıyla Ülkü Tamer

kaynak metinde yer alan ayrıntıların çoğunu atlayarak, paragrafı daha yalın bir şekilde çevirmeyi tercih etmiştir. Özellikle “Hindistan’daki misyonlar” yerine “Hintliler” şeklinde aktararak “misyon” sözcüğünü çevirisinden çıkarmıştır. Bunun erek okur kitlesi düşünüldüğünde doğru bir karar olduğunu söylemek mümkündür. Diğer yandan çevirmen Cevdet Serbest, tam anlamıyla kaynak metne sadık kalarak paragrafı aynen çevirmiştir. Aşağıdaki örnekte ise aynı çevirmenin yapmış olduğu kısaltma yer almaktadır.

“Oh, that’s all right, then. I’m glad I’m extraordinary,’ sighed Pollyanna, her face clearing. ‘You see, Mrs. White used to say Mrs. Rawson was a very ordinary woman—and she disliked Mrs. Rawson something awful. They were always fight—I mean, father had—that is, I mean, WE had more trouble keeping peace between them than we did between any of the rest of the Aiders,’ corrected Pollyanna, a little breathless from her efforts to ster between the Scylla of her father’s past commands in regard to speaking of church quarrels, and the Charybdis of her aunt’s present commands in regard to speaking of her father.” (s. 132)

“Pollyanna’nın yüzü aydınlanıverdi. ‘İyi öyleyse. Buna sevindim. Değişik olmak güzel şey. Bayan White, Bayan Rawson’la konuşurken duymuştum, ‘değişiklik iyidir,’ diyordu.” (Ü. Tamer, s. 87)

“Tamam, o halde. Sıra dışı olduğum için mutluyum,” diye iç çekti Pollyanna yüzü aydınlanarak. “Anlıyorsunuz ya, Bayan White Bayan Rawson’un çok sıradan bir kadın olduğunu söyleyip duruyordu ve Bayan Rawson’u sevmiyordu. Hep didişip dururlardı, babamla ben, yani biz demek istiyorum,” diyerek düzeltti Pollyanna, “onların arasında barışı sağlamak için birlikteki diğer insanlarla uğraştığımızdan çok uğraşırdık, dedi.” (C. Serbest, s. 92-93)

Çevirmen Ülkü Tamer, özellikle kaynak metindeki bazı deyimsel ifadeleri çevirisinden çıkararak çeviri metninde kısaltma yapmıştır.

“As if that wasn’t the very thing that was at the bottom of the whole matter,’ retorted the man, testily, ‘because I am lying here like this! And yet you expect me to say I’m glad because of a fool woman who disarranges the whole

house and calls it ‘regulating,’ and a man who aids and abets her in it, and calls it ‘nursing,’ to say nothing of the doctor who eggs ‘em both on—and the whole bunch of them, meanwhile, expecting me to pay them for it, and pay them well, too!” (s. 142)

“İyi ya işte, dedi adam. Ben yatağa çakılıp kaldım, onlar neler neler yapıyorlar. Hizmetçi ortalığı dağıtıyor, sonra kalkıp, topladım diyor; hastabakıcı ondan baskın; ikisini de doktor sardı başıma... üstelik onlara para veriyorum, dünyanın parasını.” (Ü. Tamer, s. 93)

“Bütün meselenin temeli bu değilmiş gibi, diye sertçe karşılık verdi adam, öylece yatıyorum işte! Ve sen de benim, evin içindeki her şeyin yerini düzenliyorum diyerek değiştiren aptal bir kadınla ve ona bu işlerde yardımcı olan ve kendine hastabakıcı diyen bir adamın yanı sıra ikisinin de çanak tutup benden tonlarca para ödememi isteyen bir doktorum var, diye mutlu olmamı bekliyorsun.” (C. Serbest, s. 100)

Bu örnekte de yine çevirmen Ülkü Tamer’in kaynak metinden bazı uzun ve anlaşılması zor cümleleri çıkarmak suretiyle kısaltma yapmış olduğu görülmektedir. Cevdet Serbest ise bu bölümü kısaltmayarak aynen aktarmıştır. Kaynak metinde yer alan uzun bir cümle, Ülkü Tamer tarafından aşağıdaki şekilde kısaltılmıştır.

“Impatience which would brook no opposition had been a part of John Pendleton’s nature too long to yield very easily now to restraint.” (s. 189)

“Direnmeyi kolay kolay bırakan bir adam değildi.” (Ü. Tamer, s. 122)

“İtiraz kabul etmez bir sabırsızlık o kadar uzun süredir kaplamıştı ki yaşamını, bundan sıyrılması pek kolay değildi.” (C. Serbest, s. 132)

Yukarıda verilen örnek cümle yazarın biçimini yansıtan bir cümledir. Kaynak eserin genelinde böyle cümlelere sıklıkla rastlanmaktadır. Ancak çevirmen Ülkü

tamer bu cümleyi çevirisinde kısaltarak çocuklar için daha anlaşılır bir şekilde aktarmıştır. Cevdet Serbest ise yazarın biçimine sadık kalmıştır. Aşağıda yine uzun bir cümle kısaltılmıştır.

“Oh, she ain’t handsome, of course; but I will own up she don’t look like the same woman, what with the ribbons an’ lace jiggers Miss Pollyanna makes her wear ‘round her neck.” (s. 235)

“Güzel olmasına o kadar güzel değil; ama Pollyanna öyle bir kılığa soktu ki onu, hiç de aynı kadın gibi durmuyor.” (Ü. Tamer, s. 143)

“Güzel değil tabii ki, ama Pollyanna sayesinde taktığı kurdeleler ve danteller nedeniyle o eski kadından çok farklı biri olduğunu itiraf ediyorum.” (C. Serbest, s. 163)

Bu örnekte de Cevdet Serbest kısaltma yapmamış ve çevirisinde yazarın biçimine sadık kalmıştır. Son olarak yine Ülkü Tamer’in yapmış olduğu bir kısaltma örneği aşağıda verilmiştir.

“Well, then tell me. But begin at the beginning, and be sure I understand each thing as you go. Don’t plunge into the middle of it as you did before—and mix everything all up!” (s. 280)

“Açık konuş. En başından başla, karıştırmadan söyle. Söze sonundan başlama!” (Ü. Tamer, s.171)

“Anlat o halde. Ama baştan başla ve anlatırken de her şeyi anladığımdan emin ol. Az önceki gibi bölük pörçük anlatıp her şeyi birbirine karıştırma!” (C. Serbest, s. 197)

Bu örnekte de çevirmen Ülkü Tamer cümleleri daha anlaşılır hale getirerek ve bazı cümleleri de çevirisinden çıkararak kısaltma yapmıştır.

Bu bölümde çocuk edebiyatı çevirisinde çevirmenlerin çevirilerinde yaptıkları düzenlemelerden kısaltma üzerinde durulmuştur. Kısaltma, özellikle Zohar Shavit'in öne sürmüş olduğu, çevirmenlerin çevirileri esnasında kendilerine tanımış oldukları özgürlüklerden, bir başka deyişle çevirilerinde yaptıkları düzenlemelerden bir tanesidir. Kaynak metin ve çevirileri incelendiği zaman yukarıda sıralanan örneklerinde gösterdiği gibi kendisine metninde kısaltma özgürlüğünü en fazla tanımış olan çevirmenin Ülkü Tamer olduğunu söylemek mümkündür. Genellikle bu kısaltmalar, çocuk edebiyatına özgü ilke ve kısıtlamalara yönelik yapılmıştır. Ancak keyfi ya da gereksiz olarak tanımlanabilecek bir takım kısaltmaların da yapılmış olduğunu söylemek mümkündür.

e) Yerileştirme ve Yabancılaştırma

Bu bölümde, çocuk edebiyatı çevirilerinde çevirmenlerin kullandıkları bir strateji olan uyarlama, Venuti'nin adlandırmış olduğu yerileştirme ve bu stratejinin karşısı olarak bilinen yabancılaştırma stratejileri olarak ele alınacaktır. Kaynak metin ve çeviri metinlerde çevirmenlerin uyarlama anlamında yerileştirme ve yabancılaştırma stratejilerinden ne ölçüde faydalanmış oldukları örneklerle sunulmaya çalışılacaktır. İlk olarak verilen örnekte kaynak metinde yer alan uzunluk ölçülerinin çevrilmesiyle ilgili olarak çevirmenlerin tercihleri sunulmuştur.

“Nancy had come from ‘The Corners’, six miles away and...” (s. 2)

“Nancy, yedi kilometre öteden, ‘Köşeler’den geliyordu.” (Ü. Tamer, s. 6)

“Nancy, altı mil uzaklıkta bulunan Corners köyünden geliyordu.” (C. Serbest, s. 2)

Yukarıda verilen örnekte kaynak metinde yer alan “mile” yani “mil” genellikle kaynak kültürde kullanılan bir uzunluk ölçüsü birimidir. Ancak çevirmen Ülkü Tamer bu sözcüğü erek kültürde sıklıkla kullanılan “kilometre” birimiyle çevirmiştir. Çevirmen Cevdet Serbest ise, çevirisinde “mil” sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir. Dolayısıyla Ülkü Tamer'in yerileştirme, Cevdet Serbest'in ise yabancılaştırma stratejilerini çevirilerinde uygulamış olduklarını söylemek

mümkündür. Aşağıdaki örnekte ise kaynak kültüre ait bir ağırlık ölçüsü biriminin aktarımı yer almaktadır.

“... pulling herself as erect as she could with a dragging weight of ninety pounds hanging about her neck.” (s. 45)

“... boynundaki bu ağırlığa rağmen doğrularak...” (Ü. Tamer, s. 33)

“... boynunda elli kiloluk bir yük varmışçasına doğrularak...” (C. Serbest, s. 32)

Bu uyarlama örneğinde erek kültüre ait bir ağırlık ölçüsü birimi olan “pound” sözcüğü Ülkü Tamer tarafından çeviri metninden çıkarılmışken, Cevdet Serbest erek odaklı bir tercih yaparak bu sözcüğü “kilo” şeklinde aktarmıştır. Aşağıda sunulan örnekler ise çevirmenlerin kaynak metinde yer alan özel isimlerin çevirilerinde yapmış oldukları tercihleri göstermektedir.

“Nancy had come from ‘The Corners’, six miles away and...” (s. 2)

“Nancy, yedi kilometre öteden, ‘Köşeler’den geliyordu.” (Ü. Tamer, s. 6)

“Nancy, altı mil uzaklıkta bulunan Corners köyünden geliyordu.” (C. Serbest, s. 2)

Kaynak metindeki köyün adı olan “Corners” sözcüğü özel bir isimdir. Çevirmenler, özellikle çocuk okurlara yönelik çeviri yaparken özel isimler konusunda farklı stratejiler izlerler. Çocuğa yabancı gelebilecek bir dil söz konusu olduğu için genellikle bu sözcükleri çevirilerinden çıkarırlar, kimi zamanda tam olarak Türkçe karşılıklarıyla çevirirler. Yukarıda verilen örnekte görüldüğü üzere Ülkü Tamer erek odaklı bir çeviri yaparak bu özel ismi erek dildeki karşılığı olan “Köşeler” şeklinde aktarmıştır. Cevdet Serbest ise erek dildeki karşılığını kullanmak

yerine “Corners” sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir. Bir sonraki örnekte yine özel isimler konusunda çevirmenlerin tercihleri yer almaktadır.

“And didn’t she take Fluffy and Buffy, when they...” (s. 104)

“Bico’yla Kuçurik’i almadı mı?” (Ü. Tamer, s. 70)

“... olmadığı için Fluffy ile Buffy’yi...” (C. Serbest, s. 74)

Kaynak metinde yer alan kedi ve köpek için kullanılmış olan özel isimler çevirmen Ülkü Tamer tarafından erek dile genellikle erek kültürde kedi ve köpek için kullanılan özel isimler şeklinde aktarılmıştır. Cevdet Serbest ise, bu isimleri çevirisine aynen aktarmayı tercih etmiştir. Dolayısıyla, Ülkü Tamer yerlileştirme, Cevdet Serbest ise, yabancılaştırma stratejisinden yararlanmışlardır. Özel isimlerin uyarlanmasıyla ilgili son örnekte ise yine Ülkü Tamer’in aynı tercihinin görmek mümkündür.

“Even Black Tilly, who washes...” (s. 286)

“Yerleri silen Marsık Tilly bile...” (Ü. Tamer, s. 174)

“Yerleri silen Kara Tilly bile...” (C. Serbest, s. 202)

Ülkü Tamer kaynak metindeki “black” sıfatı için erek dilde genellikle esmer insanlar için kullanılan “marsık” sözcüğünü kullanarak yine erek odaklı bir tercih yapmıştır. Bir diğer uyarlama örneği ise kaynak metinde yer alan yemeklerle ilgilidir.

“... she had to carry out the hot muffins...” (s. 47)

“... getirmiş olduğu sıcak çöreklerle...” (Ü. Tamer, s. 34)

“... elinde gözlemelerle tekrar içeri...” (C. Serbest, s. 34)

Kaynak metinde yer alan “muffin” kaynak kültüre ait kek ya da çörek benzeri bir yiyecektir. Cevdet Serbest bu sözcük için “çörek” karşılığını uygun görmüştür. Ancak Ülkü Tamer yerlileştirme stratejisini uygulayarak “muffin” sözcüğü için erek kültüre ait bir yiyecek olan “gözleme” sözcüğünü tercih etmiştir. Bu tercihiyle, çeviri metni erek okura yaklaştırmıştır. Aşağıdaki örnekler ise deyimisel ifadelerin çevirilerinde çevirmenlerin yaptıkları uyarlama tercihlerini göstermektedir.

“The break had come then.” (s. 6)

“Bağlar o zaman kopmuştu.” (Ü. Tamer, s. 6)

“İşte o zaman ayrılmışlardı.” (C. Serbest, s. 4)

Yukarıda verilen kaynak cümleyi çevirmen Ülkü Tamer, erek kültürde ayrılmak anlamına gelen “bağların kopması” deyimini kullanarak çevirmiştir.

“Why, Nancy, it must be Miss Jennie’s little gal. Glory be ter praise! Ter think of my old eyes a-seein’ this!” (s. 10)

“Evet, Bayan Jennie’nin kızıdır mutlaka. Tanrıya şükürler olsun, bana bugünleri de gösterdi!” (Ü.Tamer, s. 10)

“Bayan Jennie’nin küçük kızı olmalı. Şükürler olsun! Bu gözler bunu da görecektir!” (C. Serbest, s. 7)

Yukarıdaki örnekte çevirmenler altı çizili kaynak cümleyi erek kültürde sıklıkla kullanılan deyimisel ifadelerle aktarmışlardır.

“I would—and her my onliest niece what was a-comin’ from way across the continent!” (s. 14)

“...biricik yeğenim dünyanın taa öteki ucundan kalkıp gelecek de...” (Ü.

Tamer, s. 13)

“Yeğenin kıtanın öbür ucundan kalkıp gelecek de...” (C. Serbest, s. 11)

Yukarıdaki örnekte kaynak cümledeki altı çizili ifade için çevirmen Ülkü Tamer, “kita” yerine erek kültürde sıkça kullanılan “dünyanın taa öteki ucundan gelmek” ifadesiyle aktarmayı tercih etmiştir. Ancak Cevdet Serbest daha kaynak odaklı bir çeviri yapmıştır.

“Pollyanna opened her eyes wide” (s. 124)

“Şaşkınlıktan gözleri fal taşı gibi açıldı Pollyanna’nın” (Ü. Tamer, s. 83)

“Pollyanna gözlerini dört açtı.” (C. Serbest, s. 88)

Bu örnekte her iki çevirmen de kaynak cümleyi erek kültürde kullanılan deyimlerle aktarmışlardır. Ülkü Tamer, “gözlerini fal taşı gibi açmak” deyimini, Cevdet Serbest ise “gözlerini dört açmak” deyimini tercih ederek erek odaklı çeviriler yapmışlardır. Aşağıda sunulan örnekte çevirmenlerin uyarılama tercihlerini görmek mümkündür.

“Why Miss Pollyanna, it’s as plain as the nose on yer face; it is, it is.” (s. 168)

“Her şey gün gibi ortada!” (Ü. Tamer, s. 109)

“... bu yüzünün tam ortasında bir burun olması kadar gerçek bir şey!” (C. Serbest, s. 118)

Bu örnekte kaynak cümlede yer alan ifade, erek kültürde neredeyse hiç duyulmamış bir benzetmedir. Dolayısıyla erek okura yabancı gelebilecek bu cümleyi Ülkü Tamer erek kültürde sıklıkla kullanılan “gün gibi ortada” ifadesini kullanarak aktarmıştır. Ancak Cevdet Serbest, kaynak metne sadık kalarak bu cümleyi erek dile aynen çevirmeyi tercih etmiştir. Son uyarılama örneğinde ise, Cevdet Serbest’in erek

odaklı tercihini görülmektedir.

“After that she shut up like an oyster an’ wouldn’t have nothin’ ter do with nobody fur a spell.” (s. 226)

“Sonra da evine kapandı, dünyayla ilgisini kesti.” (Ü. Tamer, s. 138)

“Ondan sonra da bir istiridye kabuğuna kapandı ve her şeyden elini eteğini çekti.” (C. Serbest, s. 157)

Yukarıda sunulan son uyarlama örneğinde ise Cevdet Serbest kaynak cümleyi erek kültüre ait bir olan “elini eteğini çekmek” deyimini kullanarak aktarmıştır.

Çocuk edebiyatı çevirilerinde kullanılan stratejilerden uyarlamanın ele alındığı bu bölümde, çevirmenlerin genellikle yerlileştirme stratejisinden yararlanmış oldukları ve dolayısıyla daha çok erek odaklı çeviriler yapmış oldukları saptanmıştır. Ancak çevirmen Ülkü Tamer’in Cevdet Serbest’e göre yerlileştirmeden daha fazla yararlanmış olduğunu söylemek mümkündür. Tabii ki yerlileştirme stratejisi ile metinler çocuk okuyuculara daha fazla yaklaştırılmıştır. Böylelikle çocuklar kitaplara kendilerini daha yakın hissetmişlerdir.

Sonuç olarak her iki çevirmenin de, metinleri çocuklar için daha uygun, daha yararlı hale getirmek amacıyla, çocukların okuma ve anlama düzeylerini göz önünde bulundurarak ve metinlerin ideolojik ve eğitsel amaçlara uygun olmasını sağlamak koşuluyla çevirilerinde ekleme, çıkarma, değiştirme, kısaltma ve uyarlama gibi bir takım düzenlemeler yapmış oldukları saptanmıştır. Ancak çevirmenlerin, çevirileri sırasında almış oldukları ve yukarıda örneklerle sunulan tüm kararların bizzat kendi tercihleri ya da yayınevlerinin politikası sonucu verilmiş kararlar olabileceği gerçeğini göz ardı etmemek gerekmektedir. Diğer yandan, çevirmenlerin yapmış oldukları bu tercihler nedeniyle çeviri esnasında eserin sanatsal niteliğinden ya da yazarın okura vermek istediği iletilerden ödünler verilmiş olabilir. Bu açıdan yaklaşıldığında, genel olarak çevirmen Ülkü Tamer’in çok daha fazla düzenleme

yapmış olduğu ya da Zohar Shavit'in deyimiyle çevirisinde kendisine daha fazla özgürlük tanımış olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, çevirmen Ülkü Tamer'in kaynak esere çok sadık kalmadığını ve yazarın okura vermek istediği iletiyi çevirisinde tam olarak veremediğini, ancak çevirmenlerin çeviri metinlerde yapmış oldukları bu düzenlemeler ve kullandıkları bu stratejiler ile her iki çeviri metnin de okunabilir ve kabul edilebilir çeviriler olduğunu söylemek mümkündür.

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı, Eleanor H. Porter'ın *Pollyanna* eserinin, iki farklı çevirmen tarafından yapılmış olan Türkçe çevirilerinin, çocuk edebiyatı çevirisi kapsamında, çevirmenlerin çevirilerinde kullandıkları stratejiler ve yapmış oldukları düzenlemeler temel alınarak karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve çevirmenlerin çeviri metinlerde yapmış oldukları düzenlemelerin ve kullandıkları stratejilerin saptanmasıdır. Çevirmenlerin aldıkları bu kararlar neticesinde çeviri metinlerle ilgili olarak genel bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Çocuk edebiyatı, çocuğa verilen önemin artmasıyla gelişmeye başlayan bir alandır. Çocuk edebiyatının ortaya çıkmasının en önemli nedeni olarak, çocuğun sahip olduğu gerçeklerin, dünyayı algılama ve algılama biçiminin yetişkinlerden çok farklı olması gösterilmektedir (Dilidüzgün 23). Bu nedendir ki, çocuk edebiyatının kendine özgü bir takım özellikleri bulunmaktadır. Çocuk kitaplarını yazarlar, yayıncılar, eleştirenler, seçenler hep bir yetişkindir. Kimi zamansa aslında yetişkinlere yönelik kitaplar, çocuklar için yeniden yazılabilir. Hatta bazı çocuk kitapları ya da masalları sanıldığı kadar masum değildir.⁸ Çocuk edebiyatının kendine özgü bir takım özelliklerinin olması nedeniyle çocuk edebiyatı çevirisi daha farklı özen, dikkat ve incelikler gerektirmektedir. Çevirmenin sorumlu olduğu erek okur kitlesi sınırlı dünya bilgisine ve tecrübesine sahip okuma becerisi tam olarak gelişmemiş bir kitledir. Dolayısıyla çevirmenin bu okur kitlesine karşı sorumluluğu fazladır. Hem eserin içerik ve biçiminden ödün vermeden hem de sorumlu olduğu çocuk okur kitlesinin okuyabileceği çeviriler yapmak görüldüğünden daha zor olabilmektedir. Çevirmen, kendi tercihi ya da yayınevinin getirmiş olduğu bir takım kısıtlamalar neticesinde çeviri sürecinde farklı stratejilerden yararlanabilir. Çocuk kitapları çevirilerinde çevirmenlerin sıklıkla yararlandığı stratejiler veya yaptıkları düzenlemeler; ekleme, açıklama, çıkarma, kısaltma, uyarlama, modernizasyon ve arılaştırma şeklinde sıralanabilir. Sonuç olarak, çocuk edebiyatı çevirmeninin,

⁸ Zohar Shavit, *The Concept of Childhood and Children's Folktales: Test Case—'Little Red Riding Hood* isimli makalesinde tanınmış *Kırmızı Başlıklı Kız* masalının erotik öğeler içerdiğini iddia etmektedir. (129-145)

yetişkin edebiyatı çevirmenine göre daha fazla özgürlüğü olduğu kadar kısıtlamaları da vardır (Erten 60).

Bu çalışmada, Amerikalı yazar Eleanor Hodgman Porter'ın ilk kez 1913 yılında yayınlanmış ve dünya klasikleri arasına girmiş olan *Pollyanna* kitabı, kaynak eser olarak seçilmiştir. İncelenmek üzere, *Pollyanna*'nın Ülkü Tamer ve Cevdet Serbest tarafından Türkçeye çevirisi yapılmış olan iki çeviri kitabı uygun görülmüştür. *Pollyanna*'nın bu çalışma için seçilmiş olmasının en önemli nedeni, eserin erek kültürde bilinen ve yıllardır okunan bir kitap olmasıdır. Kitabın kahramanı olan Pollyanna isimli küçük kızın sahip olduğu iyimserlik, erek kültürde “polyanacılık oynamak” şeklinde halk arasında deyimsel bir ifade olarak kendisine yer bulmuştur. Türkiye’de bugüne kadar çok sayıda *Pollyanna* çevirisi yayınlanmıştır. Dikkat çeken en önemli nokta ise bu çeviri kitapların çoğunluğunun “uyarlama” adı altında, çevirmen ismi verilmeden, hâlihazırda çevrilmiş bir kitap kullanılarak piyasaya sürülmüş olmalarıdır. İncelendiklerinde içlerinde çok fazla hataya rastlanılabilir. Son yıllarda MEB’in okullarda okutulması için önermiş olduğu 100 temel eser içerisinde yer alan bu kitabın bazı çevirilerinde, ideolojik olarak nitelendirebileceğimiz müdahalelerinin varlığı bilinmektedir. Kimi çevirilerde ise Hristiyan kültürüyle ilgili olan bölümler çevrilmemiştir. Çevirmenlerin yapmış oldukları bu müdahaleler, çocuk edebiyatı çevirilerinde çevirmenlerin daha özgür davranabildiklerinin göstergesidir.

Pollyanna'nın Türkçe çevirilerin karşılaştırmalı incelemesinde, erek okur kitlesinin çocuklar olması nedeniyle çevirmenlerin çevirilerinde yapmış oldukları düzenlemeler ve çeviri sürecinde yararlandıkları stratejiler incelenmiştir. İnceleme sonunda her iki çevirmenin de çevirilerinde, Zohar Shavit'in tanımladığı ekleme, çıkarma, değiştirme, kısaltma gibi düzenlemeleri, metni toplumun “çocuk için iyi” diye tanımladığı şekilde çocuğa uygun ve yararlı olarak düzenlemek, olay örgüsünü, tiplerini ve dili, çocuğun kavrama düzeyine ve okuma yetisine göre düzenlemek amacıyla yapmış oldukları saptanmıştır. Karşılaştırmalı incelemede, çevirmenlerden Ülkü Tamer'in çeviri metne daha fazla eklemelerde bulunmuş olduğu belirlenmiştir. Çevirmenlerin kendilerine tanıdığı oldukları özgürlüklerden çıkarma, çevirmen Ülkü

Tamer tarafından daha fazla tercih edilmiştir. Çeviri metinde yapılan değiştirme ve kısaltma şeklindeki düzenlemeler, yine çevirmen Ülkü Tamer tarafından daha fazla yapılmıştır. Çevirmenlerden Cevdet Serbest, çeviri metinde Ülkü Tamer’in yapmış olduğu bölüm çıkarmasını yapmamıştır. Dolayısıyla bu açıdan Cevdet Serbest’in kaynak esere daha sadık kaldığını söylemek mümkündür. Ancak her iki çevirmenin de eserin sanatsal niteliğinden ziyade, çevirilerini erek okur kitesini düşünerek yapmış oldukları sonucuna varılabilir. Yapılan karşılaştırmalı incelemede, Venuti’nin tanımlamış olduğu uyarlama kapsamında ise, çevirmenlerin çoğunlukla yerileştirme stratejisinden yana oldukları belirlenmiştir. Bu durumun, çevirmenlerin kişisel tercihleri ya da yayınevi politikası olabileceği unutulmamalıdır. Çevirmenlerin çeviri sürecinde almış oldukları kararların ve çevirilerinde kullanmış oldukları stratejilerin ve yaptıkları düzenlemelerin betimleyici bir yaklaşımla karşılaştırmalı incelendiği bu çalışma sonucunda, her iki çeviri metnin genel olarak okunabilir ve kabul edilebilir çeviriler olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Akçapar, Şebnem. “The Criteria of Translating Children’s Books from English into Turkish.” Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2000.
- Akkoyun, Tülay. “Postmodern Kültürün Etkisiyle Yerleşen Çocuk Edebiyatına Şiddet ve Karşı Duruş Yolları.” *Türk Halkları Edebiyatları II: Uluslararası Çocuk Edebiyatı Kongresi*, 2008: 294-296.
- Aksoy, N. Berrin. *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Yayıncılık, 2002
- Alpay, Meral, Tarık Dursun K. ve Fatih Erdoğan. “Çocuk Edebiyatı, Türkiye’deki Gelişimi ve Çevirisi Üzerine.” *Metis Çeviri* 15 (1991): 11-18.
- Baker, Mona. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London & New York: Routledge, 1998.
- Bengi-Öner, Işın. *Çeviri Bir Süreçtir...Ya Çeviribilim?*. 1. Baskı. İstanbul: Sel Yayıncılık, 1999.
- Bengi-Öner, Işın. *Çeviri Kuramlarını Düşünürken...* 1. Baskı. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2001.
- Berk, Özlem. *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*. İstanbul: Multilingual, 2005.
- Coillie, Jan Van. *Children's Literature in Translation: Challenges and Strategies* Manchester: St. Jerome Publishing, 2006.
- Çıkla, Selçuk. “Tanzimat’tan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler” *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* 2005: 89-107.

Dilidüzgün, Selahattin. *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.

Ersözlü, Elif. "The Translation Policy and Its Effects on Children's Literature Translated from English and American Literatures into Turkish between 1940-1965." Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1994.

Erten, Asalet. *Çocuk Yazını Çevirisine Yaklaşımlar*. Ankara: Hacettepe Yayıncılık, 2011.

Eruz, F. Sakine. *Çeviriden Çeviribilime*. İstanbul: Multilingual, 2003.

Even-Zohar, Itamar. "Polysystem Studies." *Poetics Today Özel Sayı 11.1* (1990).

Göktürk, Akşit. *Çeviri: Dillerin Dili*. 1. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994.

Jakobson, Roman. "On Linguistic Aspects of Translation." *The Translation Studies Reader*. Haz. Lawrence Venuti. London & New York: Routledge, 2000. 113-18.

Lathey, Gillian. *The translation of Children's Literature: A Reader*. Clevedon: Multilingual Matters, 2006.

Neydim, Necdet. "Türkiye'de Çeviri Çocuk Edebiyatında Tarihsel Süreç İçerisinde Çizilen Çocuk Figürlerine Toplumsal Bakış Açısından Yüklenen İşlevler." Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1995.

Neydim, Necdet. "80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı." Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2000.

Neydim, Necdet. "Küçük Prens Çevirilerindeki Çevirmen Kararlarına Erek Odaklı Bakışla Karşılaştırmalı Bir İnceleme." İstanbul Üniversitesi.

Oğuzkan, Ferhan A. *Yerli ve Yabancı Yazından Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2001.

Oittinen, Riitta. "No Innocent Act: On the Ethics of Translating for Children." *Children's Literature in Translation; Challenges and Strategies*. Yay. Haz. Jan Van Coillie, Walter P. Verschueren. St Jerome Publishing, 2006.

Porter, Eleanor H. Porter. *Pollyanna*. New York: Aladdin Paperbacks, 2002.

Porter, Eleanor H. Porter. *Pollyanna*. Çev. Ülkü Tamer. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2011.

Porter, Eleanor H. Porter. *Pollyanna*. Çev. Cevdet Serbest. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, 2011.

Puurtinen, Tiina. "Translating Children's Literature: Theoretical Approaches and Empirical Studies." *The Translation of Children's Literature; A Reader*. Yay. Haz. Gillian Lathey. Multilingual Matters Ltd. 2006.

Puurtinen, Tiina. "Syntax, Readability and Ideology in Children's Literature." *Meta: Translators' Journal*, vol. 43, n° 4, 1998, p. 524-533.

Reiss, Katharina. *Translation Criticism-The Potentials&Limitations*. Çev. E. F. Rhodes. Manchester: St. Jerome, 2000.

Rifat, Mehmet. *Çeviri Seçkisi 1 Çeviriyi Düşünenler*. İstanbul: Dünya Yayıncılık, 2003.

Rifat, Mehmet. *Çeviri(bilim) Nedir? Başkasının Bakışı*. İstanbul: Dünya Yayıncılık, 2004.

Sever, Sedat. *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem, 2008.

- Sever, Sedat. Yay. Haz. *I.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar Ve Çözüm Yolları.)* Ankara Üniversitesi, 2000.
- Sever, Sedat. Yay. Haz. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlarve Çözüm Önerileri)*. Ankara: AÜ EBF, 2007.
- Sezer, Serap. “Masal Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar: Türkçe’de Andersen Masalları.” Yüksek Lisans Tezi, Muğla Ünivesitesi, 2005.
- Shavit, Zohar. *Poetics of Children’s Literature*. Athens & London: The University of Georgia Press, 1986. (<http://www.tau.ac.il/~zshavit/elct-pl.html>)
- Shavit, Zohar. “The Concept of Childhood and Children’s Folktales: Test Case: Little Red Riding Hood.” *Little Red Riding Hood: A Casebook*. Haz. Alan Dundes. Madison Wisconsin, London: The University of Wisconsin Press, 1989. 129-158. (<http://www.tau.ac.il/~zshavit/elct-pl.html>)
- Snell-Hornby, Mary. *The Turns of Translation Studies*. Amsterdam: John Benjamins, 2006.
- T. James, Edward. Yay. Haz. *Notable American Women*. The USA: Radcliffe College, 1971
- Tabbert, Reinbert. “Approaches to the Translation of Children’s Literature: A Review of Critical Studies Since 1960.” *Target* 14,2 (2002): 303-51.
- Toury, Gideon. *In Search of a Theory of Translation*. Tel Aviv: Porter Institute for Poetics and Semiotics, 1980.
- Toury, Gideon. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing, 1995.

Yalçın, Alemdar ve Gıyasettin Aytaş. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.

Yazıcı, Mine. *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual, 2005

Zivtci, Neval. “Alman Çocuk Edebiyatından Türkçeye Çevrilen Örneklerin Çeviribilimsel Açıdan İncelenmesi Angela Sommer Bodenburg’un “Küçük Vampir Eseri.” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2005.

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Fatma Evkuran

Doğum Yeri : Mersin

Doğum Yılı : 1979

Medeni Hali : Evli

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 1993-1997 : Mersin Anadolu Dış Ticaret Meslek Lisesi

Lisans 1997-2002 : Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İngiliz Dili Eğitimi

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2002- ... : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sıtkı Koçman Yabancı Diller
Yüksekokulu